

DRM og privatkopiering

Vernet for tekniske beskyttelsessystemer i forhold til
retten til eksemplarframstilling til privat bruk

Kandidatnummer: 655

Leveringsfrist: 25. april 2008

Til sammen 15.730 ord

24.04.2008

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>4</u>
1.1	Bakgrunn	4
1.2	Problemstillinger	4
1.3	Avgrensninger	5
1.4	Rettskildevurderinger	6
1.5	Fremstillingen videre	6
<u>2</u>	<u>RETTSKILDER OG BAKGRUNNSRETT</u>	<u>7</u>
2.1	Bernkonvensjonen	7
2.2	WIPO-traktatene	7
2.3	TRIPS-avtalen	8
2.4	Opphavsrettsdirektivet	9
2.5	Åndsverkloven	10
<u>3</u>	<u>DRM OG TEKNISKE BESKYTTELSESSYSTEMER</u>	<u>11</u>
3.1	DRM - Digital Rights Management	11
3.2	Tekniske systemer	12
3.2.1	Kryptografi	12
3.2.2	Steganografi	13
3.3	Eksempler på DRM	14
3.3.1	Kopisperrer for CDer	14

3.3.2	CSS-systemet for DVDer	15
4	<u>INNFØRINGEN AV OPPHAVSRETTSDIREKTIVET</u>	17
4.1	Innholdet i direktivet	17
4.2	De norske forarbeidene	18
4.2.1	Odelstingsproposisjonen	18
4.2.2	Diskusjonen før behandlingen i Stortinget	21
4.2.3	Innstillingen til Odelstinget	22
4.2.4	Debatten i Odelstinget	23
4.2.5	Møtet i Lagtinget	26
5	<u>REDEGJØRELSE FOR DEN NORSKE LOVTEKSTEN</u>	27
5.1	Vilkårene i bestemmelsen	27
5.2	Hva menes med ”tekniske beskyttelsessystemer” i loven?	27
5.3	Effektivitet	29
5.4	Opphavsrettslig relevans	30
5.5	Unntaket i § 53a tredje ledd andre punktum	31
5.5.1	Tilegnelse	31
5.5.2	Relevant avspillingsutstyr	32
5.6	Strafferettslige sanksjoner	34
6	<u>EKSEMPLARFREMSTILLING TIL PRIVAT BRUK</u>	36
6.1	Redegjørelse for regelen	36
6.2	Definisjonen av ”eksemplar”	38
6.3	Forholdet til opphavsrettsdirektivet	39

6.4	Tretrinnsstesten	40
6.5	Forholdet til § 53a	41
6.6	”Rett” i forhold til ”tillatelse”	42
6.6.1	Rettspraksis fra Frankrike og Belgia	42
6.6.2	Den norske tolkningsoppfatningen	43
7	<u>PROBLEMSTILLINGER I FORHOLD TIL IMPLEMENTERINGEN</u>	46
7.1	Direktivstridighet	46
7.1.1	Kritikk i Norge	46
7.1.2	Andre nordiske lands implementering	47
7.1.3	Internasjonale vurderinger	48
7.2	Utdatert spørsmål?	49
7.2.1	”MP3-unntaket”	49
7.2.2	Effektivitet	51
7.2.3	Lovteksten i forhold til den videre utvikling	52
7.3	Uklarheter ved bestemmelsen	54
7.3.1	Tolkningen av § 53a tredje ledd andre punktum	54
7.3.2	DoubleTwist	57
8	<u>AVSLUTNING</u>	60
	<u>LITTERATURLISTE</u>	61

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Opphavsretten er i dag grunnlaget for en industri som omsetter og genererer betydelige økonomiske verdier. Men opphavsretten i sin klassiske form og industrien som baserer seg på den, har i løpet av det siste tiåret blitt utfordret av den teknologiske utviklingen. Personlige datamaskiner og internett har gjort det betydelig mer lett å kopiere og distribuere opphavsrettslig materiale, både på lovlig og ulovlig grunnlag. Mulighetene for lett, rask og kvalitetsmessig god kopiering av digitale verk med film, musikk o.l. gjør at denne typen verk er sterkt utsatt for fildeling, noe som skader rettighetshavernes økonomiske muligheter. Rettighetsadministrasjon for åndsverk i digital form er derfor noe som man må forholde seg til i dagens rettslige virkelighet, og må komme til å fortsette med i fremtiden.

1.2 Problemstillinger

Avhandlingen redegjør for det rettslige vern for tekniske beskyttelsessystemer som brukes for å beskytte opphavsrettslige vernede verk. Reglene for dette ble innført i åndsverkloven i 2005 ved implementeringen av EUs opphavsrettsdirektiv fra 2001.

Hovedproblemstillingen blir å finne ut hvor grensene går for bestemmelsens vern for tekniske beskyttelsessystemer i forhold til reglene om retten til eksemplarframstilling til privat bruk. I denne grensedragningen vil jeg også se nærmere på noen andre problemstillinger som gjør seg gjeldende.

Avhandlingen tar også for seg lovgivningsprosessen som førte til de nåværende reglene. Den gir et innblikk i hvordan rettsreglene blir formet, fra innflytelsen fra EU gjennom direktiver som hører under EØS-avtalen, betydningen av forarbeidene og behovet for å balansere reglene i forhold til både landets internasjonale forpliktelser og de norske forhold.

1.3 Avgrensninger

En fremstilling som denne kan ikke ta for seg alle mulige vinkler og dimensjoner av problemstillingene. Avhandlingens tema har vist seg å være meget vidtdekkende, og det er mange rettsområder og nærliggende temaer som kunne tenkes å ha blitt trukket inn som relevante i denne sammenheng. Samtidig er det mange viktige perspektiver som jeg føler var nødt til å få plass i avhandlingen for å belyse hovedproblemstillingene, selv om de ikke er utdypet inngående.

Tekniske beskyttelsessystemer blir brukt for å beskytte de økonomiske interesser innenfor opphavsretten. Det vil derfor foreligge konkurranserettslige dimensjoner til dette temaet. Men siden denne fremstillingen først og fremst handler om forholdet til privat bruk, så kommer jeg ikke nærmere inn på dette perspektivet.

Tilgang til opphavsrettslige verk kan ses i et ytringsfrihetsmessig perspektiv, og personvern hensyn kan også gjøre seg gjeldende. Jeg kommer ikke inn på noe av dette i denne avhandlingen.

Forbrukerrettigheter er noe som ligger nært opp til fremstillingen i denne oppgaven. Det er en viktig presisering at opphavsrettslige vurderinger bruker andre momenter enn forbrukerrettslige vurderinger. Åndsverkloven er først og fremst en lov som beskytter opphavsmannens rettigheter. Jeg har derfor stort sett valgt å holde forbrukerrettslige hensyn utenfor oppgaven. Der forbrukerrettslige momenter vil få oppmerksomhet i denne fremstillingen er ved vurderingen av faktiske og praktiske forhold, noe som vil spille inn på både lovgivningen og tolkningen av den.

Avhandlingen handler om unntaket for relevant avspillingsutstyr, og jeg vil derfor først og fremst fokusere på de verkstypene som er trukket frem som eksempler i tilblivelsen av bestemmelsen. Jeg vil derfor konsentrere meg mest om musikkverk, men jeg har også brukt filmverk som eksempel der det er hensiktsmessig å sammenligne de faktiske forholdene. Jeg har med andre ord holdt andre verkstyper utenfor, selv om digitale eksemplarer av også

andre verkstyper kan beskyttes med tekniske systemer. Det ville blitt for omfattende å trekke frem alle forskjellige muligheter selv om bestemmelsene er ment å være teknologinøytrale, og gjelde for alle verkstyper.

1.4 Rettskildevurderinger

Avhandlingen handler om lovendringer som kom inn i åndsverkloven i 2005. Temaet er derfor relativt nytt, og jeg har hatt behov for nyere og oppdaterte kilder. Det har vært viktig å finne kilder av nyere dato, fordi den teknologiske utviklingen går fort, og realitetene endrer seg. Selv i de knapt 3 årene som har gått siden lovendringene har mye skjedd. Juridiske bøker har derfor vært mest nyttig for bakgrunnsstoff og generelle juridiske prinsipper og metoder. Juridiske artikler av nyere dato har dermed fått større oppmerksomhet. En del av kildene er funnet på internett, der de fysiske publikasjoner ikke finnes eller har vært vanskelig tilgjengelig.

1.5 Fremstillingen videre

I kapittel 2 vil jeg foreta en gjennomgang av de sentrale rettskildene som danner grunnlaget for de nåværende norske reglene og som har betydning for tolkningen av dem. Kapittel 3 vil gi en fremstilling av de tekniske aspektene som ligger til grunn for uttrykkene ”DRM” og ”tekniske beskyttelsessystemer”. Jeg vil så i kapittel 4 gå gjennom de forskjellige stadier ved forarbeidene til endringene i åndsverkloven i 2005. Dette vil vise gangen i implementeringen av EUs opphavsrettsdirektiv i norsk rett. Deretter vil jeg i kapittel 5 gå gjennom den nåværende norske lovbestemmelsen om vern for tekniske beskyttelsessystemer, og med det vise hvordan opphavsrettsdirektivet har fått sin plass i norsk rett. I kapittel 6 vil jeg gå gjennom den norske bestemmelsen om eksemplarfremstilling til privat bruk, og se denne avgrensningen i forhold til de nye reglene om vern for tekniske beskyttelsessystemer fra 2005. Jeg vil til slutt i kapittel 7 vurdere problemstillinger som har oppstått ved innføringen av bestemmelsen om vern for tekniske beskyttelsessystemer, spesielt i forhold til reglene om privat eksemplarfremstilling.

2 Rettskilder og bakgrunnsrett

2.1 Bernkonvensjonen

Grunnlaget for mange av reglene om opphavsrett vi har den dag i dag kan fortsatt spores til den første Bernkonvensjonen til vern av litterære og kunstneriske verker, som ble undertegnet i 1886. Konvensjonen skulle nedfelle de internasjonale rettsreguleringene på opphavsrettens område. Norge tiltrådte konvensjonen i 1896, og i dag er de fleste land i verden medlemmer. Teksten har vært endret flere ganger, den siste og gjeldende versjonen er Paristeksten fra 1971. Konvensjonen regulerer ikke forholdet til egne lands opphavsmenn, men verner verk av opphavsmenn fra andre unionsland.¹

Det viktigste prinsippet i Bernkonvensjonen er prinsippet om nasjonal behandling. Det går ut på at utenlandske rettighetshavere skal ha minst like god beskyttelse som de nasjonale. Dette sammenholdes med konvensjonens minstekrav til den nasjonale lovgivningen, og prinsippet om formfrihet.²

2.2 WIPO-traktatene

Verdensorganisasjonen for intellektuell eiendomsrett, WIPO (World Intellectual Property Organization), er et organ opprettet av FN i 1967, men den hadde forløpere som er like gamle som Bernkonvensjonen.³ To traktater, en om opphavsrett og en om nærstående rettigheter, ble fremforhandlet i 1996 og trådte i kraft fra 2002.

WCT (WIPO Copyright Treaty) omhandler opphavsrett. Den supplerer Bernkonvensjonen ved å tilpasse opphavsretten til dagens teknologiske virkelighet.⁴ Medlemmene av konvensjonen er forpliktet til å overholde artikkel 1-21 i Bernkonvensjonen.⁵

---

¹ Rognstad (2004) s. 2

² Kocktvedgaard (2005) s. 32 og Rognstad (2004) s. 3

³ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 8 og WIPOs nettsider

⁴ Kocktvedgaard (2005) s. 32

⁵ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 10

WPPT (WIPO Performances and Phonogram Treaty) gjelder for fremføringer og fonogrammer. Den er en selvstendig traktat, og innskrenker ikke forpliktelser etter andre konvensjoner, som for eksempel Romakonvensjonen for utøvende kunstnere, fonogramprodusenter og kringkastingsforetak. ⁶

De aktuelle bestemmelsene for denne avhandlingen er WCT artikkel 11, og WPPT artikkel 18. Her uttrykkes medlemsstatenes forpliktelser i forhold til vern mot omgåelse av tekniske beskyttelsessystemer. ⁷

På tidspunktet for implementeringen av opphavsrettsdirektivet, hadde Norge verken signert WCT eller WPPT. Men det ble lagt til grunn i odelstingsproposisjonen at det ville bli lagt frem en stortingsproposisjon med forslag om at Norge tiltrer traktatene. ⁸ Dette skjedde derimot ikke, og Norge er fortsatt ikke medlem av traktatene. Men det er WIPO-traktatene som er grunnlaget for EUs opphavsrettsdirektiv. På den måten må også Norge i det minste indirekte ta hensyn til traktatene. ⁹

WIPO-traktatene er også grunnlaget for USAs tilsvarende regler om opphavsrett i The Digital Millennium Copyright Act (DMCA).

2.3 TRIPS-avtalen

TRIPS står for Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights og er en avtale inngått i 1994 av GATT (General Agreement on Tariffs and Trade). GATT var en internasjonal handelsavtale, som etter hvert ble avløst av Verdens handelsorganisasjon, WTO (World Trade Organization), i 1995. Det er nå WTO som administrerer TRIPS-

---

⁶ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 11

⁷ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 110

⁸ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 10

⁹ Bing (2005) s.4

avtalen.¹⁰ Avtalen ble inngått for å regulere de handelsrelaterte sider ved immaterielle rettigheter.¹¹

Innholdet i TRIPS-avtalen overlapper noe med bestemmelsene i WIPO-traktatene. Det skjedde etter hvert et innflytelsesskifte for beskyttelse av immaterielle rettigheter fra WIPO-traktatene til TRIPS-avtalen, ved at de rikeste landene i nord begynte å føre forhandlinger om mange av spørsmålene gjennom TRIPS. Det var imidlertid før WIPO-traktatene ble lagt til grunn for EUs opphavsrettsdirektiv.¹²

Norge er medlem av både GATT og WTO, og er dermed forpliktet til å overholde bestemmelsene i TRIPS-avtalen.

2.4 Opphavsrettsdirektivet

Den mest sentrale rettskilden i forhold til bestemmelsene om vernet for tekniske beskyttelsessystemer er Europaparlamentets- og rådsdirektiv 2001/29/EF om harmonisering av visse aspekter vedrørende opphavsrett og nærstående rettigheter i informasjonssamfunnet. Opphavsrettsdirektivet er også kjent som EUCD (EU Copyright Directive) eller Infosoc (Information Society Directive).

Direktivet er hjemlet i EF-traktaten (EFT) artiklene 57(2), 66 og 100a, og ble vedtatt i 2001. Fristen for gjennomføring i EU-landene var i desember 2002. Direktivet ble gjort til en del i EØS-avtalen 9. juli 2004, med forbehold om Stortingets samtykke.¹³ Direktivet ble av regjeringen anmodet godkjent i St.prp.nr. 6 (2004-2005) i oktober 2004, og ble godkjent av Stortinget. Dette førte til endringene av åndsverkloven som trådte i kraft i 2005.

---

¹⁰ Haugseth (2005) s. 59-60

¹¹ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 8

¹² Haugseth (2005) s. 59-60 og Koktvedgaard (2005) s. 31

¹³ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 11-12

Direktivet bygger på EUs Grønnbok om opphavsrett og nærstående rettigheter i informasjonssamfunnet fra 1995¹⁴, og WIPO-traktatene (WCT og WPPT). Det går noe videre enn WIPO-traktatene i formuleringen av vernet. Vernet etter direktivet omfatter bestemmelser om befatning med innretninger som kan brukes for å omgå tekniske beskyttelsessystemer.¹⁵ Hovedformålet var å ”skape rettslig klarhet om utnyttelse av opphavsrettslige verk i digital form”.¹⁶

2.5 Åndsverkloven

Loven for opphavsrett i norsk rett er lov av 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til åndsverk m.v. (åndsverkloven). Loven fastsetter vilkårene for beskyttelse og utnyttelse av opphavsrettslige verk.

Det foreligger lang tradisjon for nordisk lovsamarbeid på opphavsrettsens område. Den norske åndsverkloven fra 1961 var et resultat av et nordisk samarbeide med en felles lovkomisjon. Også etter dette har det foregått et samarbeid som har opprettholdt en likeartet nordisk lovgivning på området.¹⁷ Dette gjør at det er naturlig å sammenligne og bruke rettskilder og praksis fra de andre nordiske landene ved tolkninger av de norske reglene.

De siste endringer i åndsverkloven ble gjort for å implementere EUs opphavsrettsdirektiv i norsk rett. Endringene ble innført ved lov av 17. juni 2005 nr. 97, og trådte i kraft 1. juli 2005.

---

¹⁴ Green Paper on Copyright and Related Rights in the Information Society (COM(95) 382)

¹⁵ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 110

¹⁶ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 11

¹⁷ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 12

3 DRM og tekniske beskyttelsessystemer

3.1 DRM - Digital Rights Management

Forkortelsen DRM står for ”digital rights management”. Oversatt til norsk kan man kalle det digital eller elektronisk kontroll og administrasjon av rettigheter. DRM er et samlebegrep som betegner de tekniske systemer som beskytter og kontrollerer rettighetsmateriale. Rettighetshaverne kan bruke DRM-systemer for å kontrollere og bestemme brukernes utnyttelse av åndsverk. Ofte blir betegnelsen misoppfattet som betegnelsen på et bestemt beskyttelsessystem, men ”DRM” er altså en generell betegnelse.

Historisk sett kan tekniske systemer for kontroll av opphavsrettslig materiale spores tilbake til slutten av 70-tallet. Nye teknikker for kopiering av lyd og bilde oppsto, og kom i allmenn bruk. Det var på denne tiden rettighetshavere og bransjen som baserte seg på deres materiale, ble oppmerksom på problemstillingen med å beskytte seg mot ulovlig utnyttelse av verk.¹⁸ Tekniske hindre ble innlagt i analoge systemer som kopimaskiner og VHS-spillere for å forringe kopiernes kvalitet. Utover på 80-tallet ble beskyttelse av datamaskinprogrammer et tema, spesielt når den personlige datamaskinen, PCen, ble tatt i allmenn bruk.¹⁹

Den tekniske utviklingen frem til slutten av 90-tallet innebar at utfordringen i forhold til å beskytte seg mot ulovlig utnyttelse ble betydelig større. Overgangen i markedet til digitale mediebærere som CD og DVD, og tekniske fremskritt for PCer og ikke minst internett, gjorde at allmennheten fikk muligheter for kopiering og spredning av opphavsrettslig materiale i en skala som var mye større enn før. Dette kan nå gjøres enkelt, raskt og billig, uten at kvaliteten på innholdet blir forringet.

De største brukerområdene for DRM i dag er først og fremst å beskytte mot digital kopiering og spredning av opphavsrettslig materiale som musikk, film og dataprogrammer.

---

¹⁸ Still (2007)a s. 78-79

¹⁹ Rosenblatt (2002) s. x-xi

3.2 Tekniske systemer

DRM-systemer har som mål å utføre mange typer oppgaver, og det kreves forskjellig tekniske løsninger.²⁰ Noen av de typiske oppgavene som de tekniske beskyttelsessystemene tar for seg vil være å

- beskytte innholdet i seg selv
- beskytte tilgang til innholdet
- begrense eller hindre kopiering av innhold
- beskytte mot overføring fra en lagringsenhet til en annen.²¹

3.2.1 Kryptografi

Den vanligste teknologien brukt i DRM-systemer er kryptografi.²² Kryptering kjennetegnes ved at data blir sikret på en slik måte at utenforstående ikke skal kunne tyde den. Fremgangsmåten for kryptering er å skape en krypteringsalgoritme som bare kan løses av den som har løsningsnøkkelen,²³ den hemmelige kunnskapen som mottakeren må ha for å kunne tyde informasjonen.²⁴ Kryptering kan brytes, det vil si at man uautorisert får tilgang til informasjonen uten å ha nøkkelen.²⁵ Men DRM-systemer brytes som oftest ved å utnytte andre svakheter ved beskyttelsen enn selve krypteringen.²⁶

---

²⁰ *Digital Rights Management – Technological, Economic, Legal and Political Aspects* (2003) s. 7

²¹ *Digital Rights Management – Technological, Economic, Legal and Political Aspects* (2003) s. 420 og Van Tassel (2006) s. 77-78

²² Rosenblatt (2002) s. 89

²³ Lubbe (1998) s. 1

²⁴ Johnsen (2001) s. 10

²⁵ Ved innførselen av vernet for tekniske beskyttelsessystemer i åndsverkloven § 53a, ble det også bestemt et unntak i tredje ledd, første punktum, der det står at bestemmelsene i paragrafen ikke skal "være til hinder for forskning på kryptologi". Forskning på å løse kryptologiske problemer medfører nødvendigvis at krypteringer brytes.

²⁶ Rosenblatt (2002) s. 89

Innenfor DRM-systemer kan kryptografi brukes til å hindre brukeren i å få tak i informasjon *i* en fil, eller informasjon *om* en fil som skal være utilgjengelig.²⁷ Det vil først og fremst si informasjonen som administrerer brukerens utnyttelse av verket. Kryptering kan på den måten brukes til å beskytte eller begrense tilgang, kopiering eller konvertering av verk.

3.2.2 Steganografi

Den andre tekniske fremgangsmåten som er mest brukt for DRM-systemer er steganografi. Det vil kort sagt si å gjemme informasjon i annen informasjon. Den hemmelige informasjonen er ikke bare utilgjengelig for brukeren av innholdet, brukeren vil heller ikke være klar over at den finnes.

I DRM-sammenheng brukes steganografi som digital vannmerking. Informasjon om filen kan bli gjemt i selve filen, for eksempel i selve det opphavsrettsbeskyttede innholdet. Informasjonen blir en uløselig sammensatt del av innholdet, uten at det forstyrrer innholdets fremtreden.²⁸ Informasjonen om filen som er gjemt i innholdet vil typisk være hvem som har opphavsretten, identifiseringsinformasjon eller lisensvilkår. Denne informasjonen kan derfor brukes til å spore, identifisere og lokalisere digitalt innhold over nettverk.²⁹ Slik kan den digitale filens opprinnelse senere påvises og informasjonen kan dermed for eksempel brukes til å bevise brudd på den opphavsrettslige eneretten.³⁰ Digital vannmerking kan også brukes for å sikre autentisiteten til identifikasjonsinformasjonen.³¹

Steganografi og kryptografi brukes også ofte sammen i DRM-systemer for å styrke beskyttelsen. Enten kan selve vannmerket krypteres, eller man kan vannmerke krypterte

---

²⁷ Syversen (2005) s. 43

²⁸ Rosenblatt (2002) s. 98

²⁹ Still (2007)a s. 94

³⁰ *Digital Rights Management – Technological, Economic, Legal and Political Aspects* (2003) s. 9

³¹ *Digital Rights Management – Technological, Economic, Legal and Political Aspects* (2003) s. 420

filer. Slik kan for eksempel et program bare avspille eller kopiere filer som er merket som originalprodukter. DRM-systemer kombinerer også ofte sperrer som beskytter mot kopiering med sperrer som beskytter mot uautorisert adgang.³²

3.3 Eksempler på DRM

Det folk flest kanskje oftest tenker på når de hører uttrykket ”DRM”, er digitale kopisperrer på CD³³ eller DVD³⁴. Rene kopisperrer har som formål å hindre eller begrense kopiering av diskene. Det kan oppnås ved å gjøre det vanskelig for de tekniske hjelpemidler som brukes til å kopiere de digitale diskene (for eksempel en datamaskin eller en CD/DVD-brenner) å lese eller tolke dataene på disken. Det er disse formatene som er hovedfokuset i denne avhandlingen, og det vil derfor gis noen eksempler her for å underbygge den senere fremstillingen.

3.3.1 Kopisperrer for CDer

En metode for kopisperre på CDer er formatforvirring. Da legges det til ekstra informasjon på disken slik at maskinen som leser den enten tar feil av eller ikke finner ut hva slags disk det er. For eksempel kan ekstra data bli lagt til en CD med lyd, slik at en PC leser disken som en CD-ROM³⁵ og ikke klarer å spille av musikken i en avspiller for lyd. Hvis denne ekstra informasjonen legges som et eget spor ytterst på disken, kan sperren enkelt settes ut av spill for eksempel ved å lage en strek med tusj over den ekstra informasjonen. Da vil PCen kun lese lydfilene og CDen vil kunne avspilles på vanlig måte.

---

³² Westman (2002) s. 234

³³ Compact Disc Digital Audio. Visse kopibeskyttelser bryter med standarden til dette formatet som Sony og Phillips skapte, slik at diskene som beskyttelsen brukes på ikke lenger kan kalles en CD i teknisk forstand. Jeg vil i denne fremstillingen likevel bruke betegnelsen ”CD” også på det nevnte formatet.

³⁴ Digital Versatile Disc

³⁵ Compact Disc read-only memory

En annen metode er å legge inn konstruerte feil i dataen som representerer lyden. Slik informasjon er opprinnelig brukt til å rette opp avspillingsfeil av den lagrede digitale lyden. De konstruerte datafeilene som blir lagt til som kopibeskyttelse skal gjøre det vanskeligere for datamaskiner å lese informasjonen, helst uten at lyd kvaliteten skal bli påvirket.³⁶ Noen CD-plater er også utstyrt med krypterte filer med samme innhold som den vanlige lydfilen. Disse filene kan da avspilles på en PC, men kun i et utvalgt avspillingsprogram der det ikke finnes kopieringsmuligheter.³⁷

3.3.2 CSS-systemet for DVDer

CD-formatet og CD-spillere ble utviklet og standardisert på slutten av 70-tallet, før problemstillingen med kopikontroll på CD ble et tema. Derfor var det lettere for bransjen å utvikle og få standardisert tekniske sperrer for DVD-formatet på 90-tallet, i et samsvar mellom DVDen og DVD-spillere.

I systemet CSS (Content Scramble System) som har vært benyttet på DVD-spillere, brukes en krypteringsalgoritme på disken. For å lese av disken trengs det en krypteringsnøkkel. For å få tilgang til denne nøkkelen må produsentene av DVD-spillere inngå avtaler med organisasjonen som forvalter patentet som ligger til grunn for CSS. I denne avtalen forplikter produsenten seg blant annet til at spillerne er utstyrt med tilstrekkelig beskyttelse mot kopiering. Dette fører til at systemet blir en adgangssperre for de avspillere som ikke støtter systemet, samtidig som spillere som støtter systemet har tekniske kopisperrer.³⁸

Som eksempel her kan den velkjente "DVD-saken" nevnes.³⁹ Norske Jon Lech Johansen ble tiltalt for å ha medvirket til å bryte CSS-sperren. Han hadde laget et dataprogram som

---

³⁶ Styri (2002) s. 12

³⁷ Westman (2003) s. 563

³⁸ Westman (2002) s. 233

³⁹ Oslo tingretts dom av 7.1.2003 og Borgarting lagmannsretts dom av 22.12.2003

gjorde at en DVD med CSS kunne avspilles i operativsystemet Linux, som ikke var lisensiert av CSS-systemet. Johansen var tiltalt for brudd på straffelovens § 145 annet ledd for å ”bryte en beskyttelse”⁴⁰, men ble frikjent fordi krypteringsnøkkelen ikke ble ansett for å ha tilstrekkelig vern etter den foreliggende norske regelen.⁴¹ Det er antatt at han ville blitt kjent skyldig etter dagens regler, siden reglene som implementerte opphavsrettsdirektivet gir et strengere vern enn de tidligere reglene.

---

⁴⁰ Lovteksten ble endret i 2005, se avhandlingens punkt 5.6

⁴¹ Lov & Data nr 73, 2003 s. 4 og Lov & Data nr 77, 2004 s. 28

4 Innføringen av opphavsrettsdirektivet

4.1 Innholdet i direktivet

Opphavsrettsdirektivet ⁴² skal tilpasse opphavsretten til den teknologiske utviklingen de siste tiår. Hovedmålet er å skape rettslig samordning ("Harmonisation of the laws of the Member States ...") ⁴³ gjennom særskilte regler for digitale åndsverk. Direktivet skal også sikre balansen mellom opphavsmannens og brukerens rettigheter og interesser. ⁴⁴ Reglene vil i hovedsak styrke opphavsmannens stilling fordi den teknologiske utviklingen den siste tid har ført til en skjevhet i balansen til fordel for brukeren.

Det er direktivets artikkel 6 i kapittel III som regulerer vernet for tekniske beskyttelsessystemer for digitalt opphavsrettslige verk. Den krever at medlemsstatene innfører regler som gir en rettslig beskyttelse mot omgåelse for slike systemer.

Artikkel 6(4) er hjemmelen for nasjonale unntak og begrensninger. Den henviser til artikkel 5 der det gis adgang for unntak som medlemslandene *kan* velge å innføre. Artikkel 6(4)(1) gir en uttømmende liste over hvilke unntak fra artikkel 5 som *skal* gjøres gjeldende i forhold til vernet for tekniske beskyttelsessystemer. Unntakene gjelder samfunnsmessige brukerhensyn der det er viktig at ikke utnyttelsen blir vanskeliggjort av tekniske beskyttelsessystemer.

Det er forutsatt at alle unntakene er i samsvar med tretrinnsprinsippet ⁴⁵, som kommer til uttrykk i artikkel 5(5), og i fortalens punkt 44. Dette må også sammenholdes med punkt 39 i fortalen der det uttrykkes at det må tas hensyn til den teknologiske og økonomiske utviklingen ved utførelsen av de nasjonale unntak og begrensninger.

---

⁴² 2001/29/EF av 22. mai 2001 (se avhandlingens punkt 2.4)

⁴³ 2001/29/EF, fortalen punkt 1

⁴⁴ 2001/29/EF, fortalen punkt 31

⁴⁵ se avhandlingens punkt 6.4

Regelen i artikkel 6(4)(2) regulerer omgåelsesvernet i forhold til eksemplarframstilling til privat bruk. Den henviser til artikkel 5(2)(b) som gir adgang for medlemslandene til å gi unntaksregler for eksemplarframstilling til privat bruk, mot at rettighetshaverne mottar en rimelig økonomisk kompensasjon. Medlemsstatene er altså ikke pliktig til å innta dette unntaket, det er kun en adgang til å innføre det i nasjonal rett.

Direktivet uttrykker her at hvis den nasjonale lov har en regel om eksemplarframstilling til privat bruk, kan medlemsstatene treffe tiltak som gir brukeren adgang til verket gjennom privatbrukskopiering, hvis ikke rettighetshaverne selv gjør det.⁴⁶ Det er altså opp til brukeren å inngå avtaler med opphavsmannen om tillatelse til omgåelse av tekniske beskyttelsessystemer for eksemplarframstilling til privat bruk. Hvis ikke en slik forhandling fører frem, er medlemsstatene forpliktet til å gi brukerne mulighet til å få adgang til verket. Dette vil først og fremst bety at brukerne må anlegge sak og legge frem problemet for en domstol, eventuelt for en særlig tvisteløsningsnemnd.⁴⁷

Under hele arbeidet med direktivet var det kontroverser rundt forholdet mellom den rettslige beskyttelsen av tekniske beskyttelsessystemer og avgrensningene for opphavsmannens enerett. De endelige reglene i artikkel 6(4) ses derfor på som et kompromiss. Ordningen ble slik for at ikke den rettslige beskyttelsen skulle bli helt betydningsløs.⁴⁸

4.2 De norske forarbeidene

4.2.1 Odelstingsproposisjonen

Odelstingsproposisjon nr. 46 (2004-2005), om lov om endringer i åndsverkloven m.m., ble lagt frem for regjeringen den 11. februar 2005 av Kultur- og kirke departementet. Den

---

⁴⁶ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 12

⁴⁷ Helberger (2005) s. 11

⁴⁸ Westman (2003) s. 576

vesentlige del av proposisjonen hadde som formål å få gjennomført EU-direktivet om opphavsrett og nærstående rettigheter i informasjonssamfunnet i norsk rett, i henhold til EØS-komiteens beslutning om at direktivet var en del av EØS-avtalen. Det slås fast også i proposisjonen, som i selve direktivet, at lovforslaget skal forsøke å opprettholde balansen mellom opphavsmenns og allmennhetens interesse.⁴⁹

Forslagene til ny bestemmelse om vern for tekniske beskyttelsessystemer ble tatt opp i proposisjonens punkt 3.5. De eksisterende lover på området oppfylte ikke direktivets krav, og det måtte derfor foreslås nye bestemmelser.⁵⁰ Departementet slo fast at forslaget var en innføring av opphavsrettsdirektivets obligatoriske bestemmelser.⁵¹

Proposisjonen refererer til høringsutkastet av 2. april 2003, der det ble foreslått et nytt kapittel 6a i åndsverkloven, som skulle omfatte bestemmelser om vern for tekniske beskyttelsessystemer.⁵² Departementet foreslo i høringsutkastet å ikke gi vern for tekniske systemer som hindret ”brukers adgang til å spille av et kopisperret eksemplar innenfor det private området” i tillegg til å beskytte opphavsrettslige relevante handlinger. Slike systemer ville derfor ikke falle innenfor åndsverklovens definisjon av et teknisk beskyttelsessystem.⁵³ De såkalte ”kombinerte sperrer” ville altså være unntatt fra omgåelsesvernet.⁵⁴

Forslaget ble møtt med kritikk i flere av høringsinstansene. Det ble påpekt at det med dagens teknologi ville være urealistisk å forvente at et system skulle klare å skille mellom handlinger som er opphavsrettslige relevante og de handlinger som ikke er det. Departementet opprettholdt derfor ikke sitt forslag. De kom til at ”avgrensningen vil bli for

---

⁴⁹ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 5

⁵⁰ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 113

⁵¹ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 109

⁵² Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 113

⁵³ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 113

⁵⁴ Rieber-Mohn (2006) s. 323

vidtgående i relasjon til spørsmålet om hva som er et teknisk beskyttelsessystem”.⁵⁵ Departementet gikk dermed inn for at også kombinerte sperrer er omfattet av omgåelsesforbudet, og dette ble lagt til grunn i odelstingsproposisjonen. Det avgjørende for spørsmålet om et teknisk beskyttelsessystem har omgåelsesvern etter åndsverkloven er altså om det brukes for å kontrollere opphavsrettslige relevante handlinger. Selv om systemet i tillegg hindrer handlinger som ikke er opphavsrettslige relevante, så består vernet likevel.⁵⁶

For at ikke denne grensedragningen skulle gi urimelige utslag, foreslo departementet en unntaksregel for å ivareta ”sentrale forbrukerhensyn”. Forslaget gikk ut på et unntak for omgåelse som ”er nødvendig for å muliggjøre avspilling på relevant avspillingsutstyr”, så lenge dette skjer innenfor det private området.⁵⁷ Det legges til grunn at forståelsen av dette vilkåret skal vurderes konkret i hvert tilfelle, og at det ”bør forstås relativt snevert”. Departementet gir i proposisjonen eksempelet at en CD-spiller i bilen er et relevant avspillingsutstyr for en CD, og at en CD som ikke fungerer på bilspilleren dermed kan kopieres selv om det forutsetter omgåelse av en kopisperre. Derimot understreker departementet uttrykkelig at en MP3-spiller ikke er en relevant avspiller for en CD-plate.⁵⁸ Med dette mente departementet at de holdt seg innenfor rammene av EU-direktivet.

Forslaget i odelstingsproposisjonen ble dermed:

”Bestemmelsen i første ledd skal heller ikke være til hinder for privat brukers tilegnelse av verket på relevant avspillingsutstyr.”⁵⁹

Departementet gjorde i proposisjonen også rede for eksemplarframstilling til privat bruk. De uttrykte at direktivet ikke nødvendiggjør endringer i ordlyden i § 12.⁶⁰ I forhold til vern

---

⁵⁵ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 117

⁵⁶ Rieber-Mohn (2006) s. 324 og Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 117

⁵⁷ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 118

⁵⁸ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 119 og s. 128

⁵⁹ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 166

for tekniske beskyttelsessystemer uttalte departementet at privatbrukskopiering er en ”både etablert og fullt ut legitim forventning hos bruker”.⁶¹ Men på grunn av den tekniske utviklingen mente departementet at det måtte gjøres avgrensninger. ”Å omtale hjemmelen til kopiering til privat bruk som en nærmest ubetinget eksemplarrettighet, blir imidlertid for unyansert ettersom åndsverkloven § 12 er en deklarasjonsregel.”⁶² Etter en helhetsvurdering kom derfor departementet til at ”adgangen til å gjøre unntak i vernet av tekniske beskyttelsessystemer til fordel for kopiering til privat bruk ikke bør foreslås benyttet nå”.⁶³ Men departementet uttalte at dette må ses i sammenheng med forslaget til unntak for relevant avspillingsutstyr.

4.2.2 Diskusjonen før behandlingen i Stortinget

Etter at odelstingsproposisjonen ble lagt frem oppsto det noe så sjeldent som en samfunnsdebatt om opphavsrett. Diskusjonene handlet først og fremst om de foreslåtte reglene om tekniske beskyttelsessystemer, og unntaket om relevant avspillingsutstyr. Det vakte reaksjoner at departementet hadde uttalt i forarbeidene at omgåelse av kopibeskyttede CD-plater med hensikt å legge inn musikken på MP3-spillere skulle være forbudt. Det ble ansett som et viktig samfunnsmessig spørsmål at en eventuell vedtakelse av lovteksten ville ”kriminalisere en hel generasjon”⁶⁴ av unge som var vant til å kopiere CDer og legge innholdet inn på MP3-spillerne sine. Media omdøpte hele forslaget til ”MP3-loven”, og en del aktører begynte også å diskutere om loven ville føre til konkurransevridning og monopol.⁶⁵

---

⁶⁰ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 38

⁶¹ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 127

⁶² Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 127

⁶³ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 128

⁶⁴ Sitat fra Bjørnar Moxnes, leder for Rød ungdom i VG 13.2.2005. Uttrykket ble også brukt av SVs Magnar Lund Bergo i odelstingsdebatten.

⁶⁵ Det er riktignok på det rene at ikke alt av kritikken eller medias dekning av den var basert på inngående kjennskap til opphavsrett og innholdet i lovforslaget.

På den politiske siden var det også kontroverser. Den store interessen for lovendringene gjorde at politikerne engasjerte seg sterkt i detaljene rundt bestemmelsene om tekniske beskyttelsessystemer. Innstillingen ble utsatt flere ganger.⁶⁶ Arbeiderpartiet så ut til å ha vanskelig for å bestemme seg, og Fremskrittspartiet uttalte at de ville videreføre eksemplarframstilling til privat bruk uansett sperre. Det ble også uttrykt uro for om lovteksten ville bryte med direktivet, og hva som eventuelt ville bli konsekvensen av det.

4.2.3 Innstillingen til Odelstinget

I Kulturkomiteens merknader i innstillingen til Odelstinget av 30. mai 2005⁶⁷ uttalte komiteen seg om temaet under punktet ”Tekniske beskyttelsessystemer og elektronisk rettighetsinformasjon”. Den presiserte at proposisjonens unntak om omgåelse for avspilling på relevant utstyr i en del tilfeller ville forutsette kopiering til privat bruk. Komiteen begrunnet sitt standpunkt gjennom forbrukerhensyn. ”Komiteen er av den oppfatning av at når anvendte beskyttelsessystemer umuliggjør privat brukers tilegnelse av verket på relevant utstyr, må rettighetshaver finne seg i at lovgivningen ikke gjør det ulovlig å foreta nødvendig omgåelse av beskyttelsen for å tilegne seg verket.” Komiteen uttalte også at den mente det er ”opp til rettighetshaverne å utstyre sine produkter med tekniske beskyttelsessystemer som ikke hindrer privat brukers mulighet til å tilegne seg verket på relevant utstyr”. Avgrensningen for denne regelen vil ligge i definisjonen av uttrykket ”relevant utstyr”.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet foreslo nytt femte og sjette ledd til § 53a. Disse tilleggene var formulert meget omstendelig og teknisk detaljert.

Deretter foreslo flertallet i Stortingskomiteen (Ap, FrP, V, SV, Sp) å endre lovteksten i § 53a tredje ledd i forhold til proposisjonen. De ville at bestemmelsen skulle presiseres på to punkter. Verket skulle være ”lovlig anskaffet”, og ”relevant avspillingsutstyr” ble

---

⁶⁶ ”Ny utsettelse for MP3-loven” (digi.no, 25.5.05)

⁶⁷ Innst.O.nr 103 (2004-2005)

presisert til ”det som i alminnelighet oppfattes som relevant avspillingsutstyr”. Grunnen til disse presiseringene var at flertallet mente bestemmelsen måtte kunne ”forstås relativt fleksibelt”, og at det derfor skulle skje en konkret vurdering av hva som anses som relevant avspillingsutstyr. Dette ble begrunnet i den raske teknologiske utviklingen, og hvilke forventninger forbrukeren burde kunne ha til avspillingen. Flertallet uttalte også at det var uenig i departementets syn om at en MP3-spiller ikke er en relevant avspiller for en CD-plate, og at dette derfor burde gå inn under bestemmelsen om relevant avspillingsutstyr.

Mindretallet (Høyre og Kristelig Folkeparti) ville ha en mer spesifikk bestemmelse. De ville tilføye setningen

”Bestemmelsen skal heller ikke være til hinder for privat brukers overføring av lydopptak fra CD til avspiller for annet format innenfor reglene om kopiering til privat bruk i § 12”.

Mindretallet uttalte at de regnet dette som en midlertidig ordning til bransjen selv kommer opp med teknologi som selv kan regulere dette. Det mente at departementet på det tidspunktet ”må komme tilbake med relevant lovendringsforslag”.

Komiteen bemerket at grunnen til at den har kommet til det foreliggende standpunktet som brøt med odelstingsproposisjonen, var at representanter blant rettighetshavere hadde uttalt seg positive til en slik ordning. Både plateselskaper, Gramart og Musikernes fellesorganisasjon hadde uttalt seg positivt i denne retningen. Grunnen til de nevnte rettighetshavernes stilling var at de innså begrensningene i dagens teknologi. Komiteen mente derfor at ”det ikke er rimelig at forbrukerne skal bære ulempene for at bransjen ikke har ferdigutviklet den teknologi som de selv mener vil gi en rimelig løsning ved bruk av kopisperrer”.

4.2.4 Debatten i Odelstinget

Debatten i Odelstinget ble holdt lørdag den 4. juni 2005. Også i ukene før behandlingen i odelstinget fortsatte den offentlige debatten om lovforslaget. Diskusjonen ble godt dekket i

pressen, og mange politikere uttalte seg. Dette førte til at interessen var stor foran odelstingsdebatten.

I tillegg var det tvil og uenighet blant politikerne vedrørende spørsmålet om offentlige virksomheters rett til bruk av verk fra internett. Debatten i Odelstinget handlet derfor først og fremst om disse to problemstillingene. Den siste av dem vedrører ikke denne fremstillingen.

Ordføreren i saken, Ulf Erik Knudsen fra Fremskrittspartiet, åpnet ved å redegjøre for partenes syn. Han slo fast at alle parter var enige om at de ville åpne for overføring fra CD til MP3-spillere selv om en teknisk sperre må omgås. Men han presiserte at det var uenighet om utformingen av bestemmelsen. Flertallet ville ha en teknologinøytral formulering, mens mindretallet ville spesifisere ordlyden til kun å gjelde CD og MP3. I et senere innlegg uttalte han at han mener en teknologinøytral ordlyd vil være å foretrekke med tanke på den raske teknologiske utviklingen. Han mente i tillegg at den formuleringen vil være "letttest å få igjennom i forhold til EU".

Trond Giske fra Arbeiderpartiet fikk deretter ordet. Han uttalte at noen av partene hadde fryktet at tolkningslinjen flertallet hadde lagt seg på, med den teknologinøytrale bestemmelsen som skal forstås "relativt fleksibelt" og at det skal skje en konkret vurdering i hvert tilfelle, ville være for vid, og at dette ville åpne for kopiering til andre formater. Men her gjorde Giske en viktig presisering: "Fra Arbeiderpartiet og SV sin side er imidlertid merknadene som sier at den nye lovformuleringen handler om overføring fra CD til MP3, en uttømmende liste."

Høyre, ved Sonja Irene Sjøli, bemerket at partiet ikke kunne støtte flertallets forslag, fordi de ikke trodde at det vil "stå seg overfor EUs organer". Hun mente derimot at Høyre og KrFs forslag lå innenfor rammene av EU-direktivet.

Magnar Lund Bergo fra Sosialistisk Venstreparti kommenterte usikkerheten rundt de nye bestemmelsene. ”Vi har ikke løst alle utfordringer med det lovutkastet som foreligger. [...] Det er fortsatt uløste spørsmål, og selv det korte fremtidsbildet er uoversiktlig. Vi er ved begynnelsen av et stort teknologisk sprang. Det er derfor nødvendig med revisjoner av denne lov ganske snart.” Han nevnte at proposisjonen uttrykker at departementet ville sette i gang med en gjennomgang av åndsverkloven, og at det i det må ”ligge en erkjennelse om at Regjeringens lovforslag pr. i dag ikke er tilstrekkelig”. Han sa også at SV oppfattet de to forslagene ”som å ha nøyaktig samme intensjon: tillate kopiering fra en CD og over på MP3-spiller, og kun det”. Bergo mente det er ”uheldig at komiteen ikke klarer å samle seg om samme formulering når intensjonen er den samme”. Men han håpet diskusjonen i odelstinget ville bidra til avklaring på dette punktet.

Ola T. Lånke som representerte Kristelig Folkeparti, som var med på mindretallsforslaget, presiserte igjen at han tror flertallets lovtekst vil ”bringe Norge i konflikt med internasjonale avtaleforpliktelser”.

Daværende kulturminister Valgerd Svarstad Haugland (KrF) oppfordret flertallet til å stemme for regjeringspartienes forslag. Hun mente deres forslag ville dekke flertallets intensjoner, i motsetning til flertallsforslaget som hun mente ville omfatte mye bredere unntak. Hun stilte seg også tvilende til om bestemmelsen ville holde seg innenfor rammene av EU-direktivet. Men hun uttalte at rettighetshavernes positive uttalelser om saken i høringene gjorde det lettere for regjeringspartiene å godta unntaket om CD og MP3.

Deretter fulgte utallige oppfordringer fra mindretallet til å få flertallet til å presisere hva de egentlig la i sin formulering. Etter flere presiseringer fra flertallet, ble flertallet igjen oppfordret av mindretallet til å vurdere å stemme for mindretallets formulering, siden mindretallet mente at det var den samme forståelsen som lå til grunn for begge forslagene.

Ved voteringen over § 53a tredje ledd ble det dermed lagt frem to alternative forslag, Stortingskomiteens innstilling og forslaget fra Høyre og KrF. Innstillingen ble bifalt med

43 mot 29 stemmer.⁶⁸ Ordlyden i lovvedtaket for åndsverklovens § 53a tredje ledd andre punktum ble derfor sendt til Lagtinget som beskrevet i innstillingen til Odelstinget:

”Bestemmelsen i første ledd skal heller ikke være til hinder for privat brukers tilegnelse av lovlig anskaffet verk på det som i alminnelighet oppfattes som relevant avspillingsutstyr.”

4.2.5 Møtet i Lagtinget

Møtet i Lagtinget ble holdt den 8. juni 2005. Mindretallet med regjeringspartiene Høyre og Kristelig Folkeparti fremmet forslag om å sende Odelstingets vedtak tilbake til Regjeringen. Høyres Olemic Thommessen begrunnet dette med at formuleringen av lovbestemmelsen i § 53a tredje ledd andre punktum ikke var presis nok, og at det ikke ville være i overensstemmelse med EU-direktivet. Han mente at flertallets formulering ikke satt en operativ grense i for hva det kan kopieres til, noe som er et krav i direktivet.

Forslaget ble nedstemt med 16 mot 10 stemmer. Vedtaket i Odelstinget ble dermed godtatt av Lagtinget, og sendt videre til Kongen.

---

⁶⁸ Det ble også stemt over forslag til nye fjerde, femte og sjette ledd fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet. I tillegg til forslagene som ble nevnt i merknadene ble det også fremmet et forslag fra FrP om at tekniske beskyttelsessystemer ”skal utformes på en slik måte at de opphører å beskytte innholdet når rettighetsperiodens varighet går ut”. Ingen av disse forslagene ble bifalt.

5 Redegjørelse for den norske lovteksten

5.1 Vilkårene i bestemmelsen

Ved innføringen av opphavsrettsdirektivet i 2005, ble det satt inn en ny bestemmelse for å gjennomføre direktivets artikkel 6(1) til 6(3). Den første bestemmelsen i det nye kapitlet 6a, er § 53a om forbud mot omgåelse mv. av effektive tekniske beskyttelsessystemer.

Første ledd presiserer omgåelsesforbudet ved å liste opp kriteriene for det rettslige vernet:

- det må foreligge tekniske beskyttelsessystemer
- systemene må være ”effektive”
- de må brukes til å kontrollere enten:
  - o eksemplarfremstilling, eller
  - o tilgjengeliggjøring for allmennheten(kravet om ”opphavsrettslig relevans”)
- systemene må være benyttet av rettighetshaver (eller avtalepart, ”den han har gitt samtykke”)
- verket som systemet beskytter må være vernet av åndsverklovens enerettsregler.

I § 53a andre ledd gis det regler om tilegnelse og bruk av innretninger til hjelp for å omgå effektive tekniske beskyttelsessystemer. Denne regelen tilsvarende artikkel 6(2) i direktivet. I forhold til eksemplarfremstilling til privat bruk, går det frem av punkt d) at det er forbudt å besitte slikt utstyr ”for ervervsmessige formål”. Besittelse av nevnt utstyr vil derfor ikke falle inn under denne fremstillingens fokus på privat eksemplarfremstilling, fordi det avgrenses mot ordlyden i § 12 første ledd; ”... ikke [...] i ervervsøyemed ...”.

5.2 Hva menes med ”tekniske beskyttelsessystemer” i loven?

Det er ikke uttrykket ”DRM” som brukes i åndsverkloven. Heller ikke odelstingsproposisjonen bruker denne tekniske betegnelsen. Uttrykket som blir brukt er ”teknisk beskyttelsessystem”. Det er derfor viktig å se nærmere på hva lovgiver har ment med dette uttrykket i forhold til betegnelsen ”DRM”. Det er ikke gitt noen legaldefinisjon i

åndsverkloven. Derfor må vi undersøke bakgrunnsretten for å få et inntrykk av hvilken forståelse som skal legges til grunn.

Grunnlaget for regelen er EUs opphavsrettsdirektiv.⁶⁹ Det er artikkel 6 i kapittel III i direktivet som omhandler vernet for tekniske beskyttelsessystemer. En definisjon av hva som skal forstås med uttrykket ”technological measures” er gitt i direktivet artikkel 6(3) første punktum. I følge direktivet skal vernet omfatte ”any technology, device or component” (”enhver teknologi, innretning eller komponent”⁷⁰) som anvendes for å beskytte verket mot uautorisert bruk.⁷¹

Teknologiene som er beskyttet er uttrykkelig nevnt i artikkel 6(3) til å inkludere kryptering, koding, annen omforming av verk, og kopikontrollmekanismer (verket må være ”controlled by the rightholders through application of an access control or protection process, such as encryption, scrambling or other transformation of the work or other subject-matter or a copy control mechanism”.)⁷² Det vil også si at både adgangs- og kopisperrer vil være regnet som tekniske beskyttelsessystemer i loven.⁷³ Utrykket ”any technology” skal også forstås som å omfatte både hardware og software.

I Odelstingsproposisjonen legger departementet til grunn at forståelsen for hva som er et teknisk beskyttelsessystem skal forstås vidt. Systemets utforming har lite å si for vurderingen om det er vernet, for eksempel om systemet ligger i verkseksemplaret eller i avspillingsenheten.⁷⁴

---

⁶⁹ 2001/29/EF av 22. mai 2001

⁷⁰ oversettelse fra Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 115

⁷¹ 2001/29/EF av 22. mai 2001 punkt 6(3) første punktum

⁷² 2001/29/EF av 22. mai 2001 punkt 6(3) andre punktum og Vyrje (2007) note 112

⁷³ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 115

⁷⁴ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 115

5.3 Effektivitet

For at det tekniske beskyttelsessystemene skal ha vern etter § 53a er det også et krav etter ordlyden at systemene skal være ”effektive”, i henhold til opphavsrettsdirektivet artikkel 6(1) (”effective”). I direktivets artikkel 6(3) nevnes det eksempler på effektive systemer. Direktivet nevner spesifikt både adgangssperrer, kryptering og rene kopisperrer. Dette må ses i sammenheng med at systemet skal oppnå sitt beskyttelsesformål (”achieves the protection objective”).⁷⁵

I Odelstingsproposisjonen sier departementet at kravet til systemet ikke skal være veldig høyt, det kan ikke kreves at systemet er ”så effektivt at det nærmest er umulig å omgå”.⁷⁶ Dette ville være å stille for høye krav til teknologien. Det finnes for eksempel ingen praktisk brukbar krypteringsalgoritme som er umulig å bryte.⁷⁷ Men departementet uttaler også at et beskyttelsessystem etter deres oppfatning ikke kan være for enkelt utformet, eller for lite praktisk fungerende. Systemer som kan nøytraliseres ved helt enkle utførelser (”ved et tusjstrøk på selve platen⁷⁸ eller et tastetrykk ved innlesing i datamaskin”⁷⁹) oppfyller ikke bestemmelsens krav til effektivitet eller formålsoppfyllelse, og har dermed ikke krav på vern mot omgåelse.

I innstillingen til Odelstinget uttalte komiteen at de legger til grunn at ”systemer som en bruker uten formell eller yrkesmessig spesiell kompetanse/tilknytning kan omgå, ikke kan sies å falle inn under det som etter denne lov skal defineres som ‘effektiv’”. Det er også lagt til grunn at systemet ikke fungerer etter sitt formål hvis det medfører skade på brukerens avspillingsutstyr.⁸⁰

---

⁷⁵ 2001/29/EF av 22. mai 2001 punkt 6(3) andre punktum

⁷⁶ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 115

⁷⁷ Rosenblatt (2002) s. 90

⁷⁸ se avhandlingens punkt 3.3.1

⁷⁹ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 115

⁸⁰ Vyrje (2007) note 112

Dekryptering vil stort sett alltid kunne regnes som omgåelse. For å bryte en kryptering vil det mest sannsynlig foreligge en aktiv og forsettlig handling, som krever en del teknisk innsikt. Men mange tekniske sperrer vil ikke kunne bli definert som effektive hvis det grenser opp mot helt ubevisste handlinger. For eksempel vil det å legge inn en CD som etter sigende har kopibeskyttende teknologi i en PC, ikke kunne regnes som omgåelse hvis CDen likevel skulle vise seg å kunne kopieres problemfritt på samme måte som vanlige CDer.

5.4 Opphavsrettslig relevans

Det er også et krav etter § 53a at det tekniske beskyttelsessystemet er benyttet for å ”kontrollere eksemplarframstilling eller tilgjengeliggjøring for allmennheten”. Dette betegnes i forarbeidene som kravet til ”opphavsrettslig relevans”.⁸¹ Det vil si at et teknisk beskyttelsessystem bare har vern hvis det kan regnes under opphavsmannens enerett etter åndsverklovens § 2.

Systemer som bare kontrollerer fremføring innenfor det private området inkluderes altså ikke av vernet i § 53a. Det mest fremtredende eksempelet, som også blir trukket frem i odelstingsproposisjonen, er avspilling av sonesperrede DVD-filmer. Kodene som utgjør sonesperrene hindrer ikke spredningen, men derimot kan sperren hindre privat avspilling. Regionskoding av DVDer er derfor ikke ansett som en opphavsrettslig relevant handling.⁸²

Men mange verksbærere kan inneholde tekniske systemer som hindrer *både* opphavsrettslige relevante handlinger, og fremførelse innenfor det private området. Som nevnt i avhandlingens punkt 4.2.1 var det i høringsutkastet først foreslått at såkalte ”kombinerte sperrer” ikke skulle inkluderes av vernet, men at forslaget møtte stor motstand

---

⁸¹ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 115-117

⁸² Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 116

i høringsrundene. Derfor legges det nå til grunn en tolkning der også slike kombinerte sperrer har vern etter lovens § 53a.⁸³

5.5 Unntaket i § 53a tredje ledd andre punktum

Et teknisk beskyttelsessystem som hindrer privat verkstilegnelse (i tillegg til at systemet beskytter opphavsrettslige relevante handlinger) vil altså være vernet etter åndsverkloven. For at bestemmelsen ikke skal gi urimelige resultater, foreslo departementet en unntaksregel som avgrenser omgåelsesforbudet.⁸⁴ Denne ble til slutt innført i lovens § 53a tredje ledd, andre punktum, med en noe annen ordlyd enn foreslått i odelstingsproposisjonen. Unntaket henviser til omgåelsesforbudet i første ledd, og sier at bestemmelsen ikke skal ”være til hinder for privat brukers tilegnelse av lovlig anskaffet verk på det som i alminnelighet oppfattes som relevant avspillingsutstyr”.

5.5.1 Tilegnelse

Uttrykket som blir brukt for å beskrive handlingen i § 53 tredje ledd andre punktum er ”tilegnelse”. Dette er ikke brukt i andre deler av bestemmelsen, og er heller ikke definert i loven.

Forarbeidene gir som nevnt uttrykk for at avspilling ikke er en opphavsrettslig relevant handling, men at såkalte kombinerte sperrer som *også* hindrer avspilling er regnet som tekniske beskyttelsessystemer i loven. Uttrykket ”tilegnelse” gir likevel konnotasjoner til nettopp avspilling, for eksempel kan man bli ledet til å tenke på tilegnelse som avspilling av en sonesperret DVD. Dette eksempelet er også trukket frem i odelstingsproposisjonen på noe som *ikke* går under omgåelsesforbudet, siden det kun hindrer avspilling.

---

⁸³ Rieber-Mohn (2006) s. 324

⁸⁴ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 118 og Rieber-Mohn (2006) s. 324

Forarbeidene gir ikke noe klart svar på hvorfor uttrykket ”tilegnelse” er brukt. Odelstingsproposisjonen introduserer forslaget for unntaket med å bruke uttrykket ”avspilling”: ”Videre er departementet kommet til at det bør være et vilkår for unntaket at omgåelse er nødvendig for å muliggjøre avspilling på relevant avspillingsutstyr.”⁸⁵ I neste avsnitt brukes derimot uttrykket ”tilegnelse”, uten at dette er forklart nærmere. Forskjellen på uttrykkene er muligens forsøkt redegjort for i neste setning: ”Konsekvensene av dette unntaket fra omgåelsesvernet er at om rettighetshaver anvender systemer som hindrer eller begrenser adgangen til både avspilling og kopiering, vil det ikke være forbudt å omgå disse systemer for å spille av på relevant utstyr innenfor det private området.”⁸⁶ Dette tyder på at det som er ment med ”tilegnelse” er ”avspilling og kopiering”, og at uttrykket ”tilegnelse” derfor er brukt for også å inkludere de nevnte kombinerte sperrer.

5.5.2 Relevant avspillingsutstyr

Den største tolkningsutfordringen i unntaket ligger i hvordan uttrykket ”relevant avspillingsutstyr” skal forstås. Tar man utgangspunkt i ordlyden, så virker det som om bestemmelsen åpner for relativt vide unntak fra omgåelsesforbudet. Formuleringen er teknologinøytral, noe som kan tyde på at en bred forståelse kan legges til grunn. Dette er behandlet i odelstingsproposisjonen, men det gis ikke spesielt inngående tekniske forklaringer. Det uttrykkes derimot at ordlyden skal ”forstås relativt snevert”, og at hva som vil være en relevant avspiller skal vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle. Sentralt i denne vurderingen står forbrukerens forventninger, og departementet slår derfor fast at det ikke kan forventes at en MP3-spiller er en relevant avspiller for en CD-plate.⁸⁷

Men i ordlyden i den endelige regelen er det også gitt en vurderingsnorm for hva som skal regnes som relevant avspillingsutstyr. Det er angitt ved at det er ”det som i alminnelighet oppfattes som” relevant utstyr som etter ordlyden skal gå under bestemmelsen. Denne

---

⁸⁵ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 118, avsnitt 3.5.1.5.2

⁸⁶ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 118, avsnitt 3.5.1.5.3

⁸⁷ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 119

ordlyden legger igjen opp til en relativt vid tolkning av ordlyden. Denne delen av setningen ble tilføyd av stortingskomiteen i innstillingen til Odelstinget. Som nevnt begrunner flertallet dette med at det mener bestemmelsen skal ”forstås relativt fleksibelt”. Flertallet legger også til at det er uenig i at en MP3-spiller ikke er en relevant avspiller for en CD, noe som viser at det har tatt til seg momenter fra den offentlige debatten månedene i forveien. Men både departementet og komiteen er klare på at forståelsen av ”relevant avspillingsutstyr” skal avgjøres konkret i hvert tilfelle.

I selve behandlingen i Odelstinget blir flertallet konfrontert av mindretallet om tolkningen av denne bestemmelsen. Flertallet uttaler da flere ganger at unntaket for overføring fra CD-plater til MP3-spillere er uttømmende, og at den forståelsen av unntaket ikke skal gjelde noen andre formater eller verkstyper. Mindretallet har på sin side foreslått en ordlyd som uttrykker dette spesifikke unntaket i klartekst. Flertallet er tydeligvis enig at det er slik bestemmelsen skal tolkes, men holder likevel fast på sin vide, teknologinøytrale formulering.

Som nevnt går ikke forarbeidene spesielt detaljert ned i de tekniske aspektene av bestemmelsene. Hvis det skal gjøres en konkret vurdering av bestemmelsen av unntaket i § 53a, blir det viktig å definere hva som skal regnes som ”avspillingsutstyr”.

Et spørsmål er om andre eksterne avspillingsenheter kan regnes som relevante i forhold til verksbæreren. Departementet argumenterer for at hva som vil være en ”relevant” avspiller må begrunnes i hvilke ”forventninger forbruker med rimelighet kan ha til det aktuelle tidspunkt”.⁸⁸ I proposisjonen brukes eksempelet at en CD kan spilles i CD-spiller i bilen, fordi det vil være naturlig å forvente at man skal kunne gjøre det. Men forbrukeres vaner og forventninger til hvor de kan spille for eksempel CDer eller DVDer har nok endret seg ettersom teknologien har utviklet seg. Mange vil forvente at de kan spille CDene sine både i DVD-spilleren, PCen og spillkonsollen. Det ligger nok derfor noe større forventninger til

---

⁸⁸ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 119

dette blant forbrukerne enn den grensen som departementet trekker i odelstingsproposisjonen. Det var nettopp dette som var grunnlaget for den offentlige debatten og ”MP3-unntaket” som ble stemt frem i Stortinget. En konkret vurdering av hva som er relevant avspillingsutstyr vil derfor kunne komme til å trekke inn momenter som grenser mot det forbrukerrettslige.

Et annet spørsmål blir også hva som i det hele tatt skal anses som ”avspillingsutstyr”. Det kan tenkes at en PC kan regnes som en relevant avspiller for forskjellige verksbærere. Men det trengs også programmer (software) som kan spille de digitale filene. Spørsmålet blir da om en PC regnes som én avspiller, eller om de forskjellige programmer regnes som individuelle avspillere. En digital fil kan ha en kopisperre som gjør at filen bare kan spilles av i visse spillere. Da må filen konverteres og sperren må eventuelt omgås for å få spilt av filen i andre avspillingsprogrammer. For at en slik omgåelse skal være lovlig må altså avspilleren den skal spilles av i kunne anses som relevant i lovens forstand.

Det er mulig dette som oftest vil være regulert i avtaler, som ved lyd- eller filmfiler fra internett. Men også CDer kan utstyres med sperrer som kun tillater avspilling i egne avspillingsprogrammer på en PC, uten at man dermed kan si at det foreligger en avtale for hvilket program som skal kunne brukes.⁸⁹ Det vil være nærliggende å tro at også andre avspillingsprogrammer på en PC (som for eksempel RealPlayer, QuickTime Player eller Windows Media Player) burde anses som ”relevante”.

5.6 Strafferettslige sanksjoner

Brudd på reglene om omgåelse av tekniske beskyttelsessystemer etter åndsverklovens kapittel 6a, sanksjoneres nå etter § 54 første ledd litra b. Bestemmelsen ble tatt inn i § 54 ved lovendringene i 2005 samtidig med de nye reglene om omgåelsesvernet.

Strafferammen er bøter eller fengsel inntil 3 måneder. Skyldkravet er i utgangspunktet enten forsett eller uaktsomhet. Men skyldkravet i forholdet mellom omgåelse av tekniske

---

⁸⁹ se nærmere diskusjon i avhandlingens punkt 7.3.2

beskyttelsessystemer og eksemplarframstilling til privat bruk reguleres etter § 54 andre ledd. Der er det presisert at overtredelse av bestemmelsen i § 12 fjerde ledd ("omgåelse av vernede tekniske beskyttelsessystemer") forutsetter at handlingen er forsettlig. Det samme er også presisert i bestemmelsen om erstatning i § 55, der tredje ledd krever forsett for brudd på § 12 fjerde ledd. Omgåelse av tekniske beskyttelsessystemer ved eksemplarframstilling til privat bruk krever altså at det foreligger forsett, noe som vil si at den som bryter en sperre må ha gjort det med hensikt i å omgå systemet. Ulovlig fremstilte eksemplarer kan også inndras ved dom etter § 56.

Før implementeringen av opphavsrettsdirektivet var de eventuelle lovbrudd regulert i straffeloven.⁹⁰ De aktuelle bestemmelsene var straffelovens §§ 145 og 262. § 145 andre ledd gjelder for den som "ved å bryte en beskyttelse eller på lignende måte uberettiget skaffer seg tilgang til data eller programutrustning som er lagret eller som overføres ved elektroniske eller andre tekniske midler". Denne lovteksten ble endret etter innføringen av opphavsrettsdirektivet i 2005 og det kreves ikke lenger at det "brytes en beskyttelse". § 262 omhandler omgang med dekodingsinnretninger med hensikt til å skaffe "uautorisert tilgang til en vernet tjeneste". Begge bestemmelsene har forsett som skyldkrav.

I tillegg har åndsverkloven en forløper til dagens § 53a andre ledd, med den daværende § 54a. (Den ble ved lovendringene i 2005 flyttet til § 53c.) Den forbyr omsetning og besittelse av datamaskinprogrammer eller andre tekniske innretninger som er laget med det eneste formål å bryte igjennom kopieringssperre. Det var her forutsatt at det etter omstendighetene var lovlig å fjerne sperren for å ta kopi for eget bruk, for eksempel som lovlig sikkerhetskopi. Regelen var et resultat av EUs edb-direktiv⁹¹, og var bare ment til å beskytte datamaskinprogrammer.⁹²

---

⁹⁰ Almindelig borgerlig Straffelov av 22. mai 1902 nr. 10

⁹¹ 91/250/EØF av 14.mai 1991

⁹² Wagle (1997) s. 392-393

6 Eksemplarframstilling til privat bruk

6.1 Redegjørelse for regelen

Opphavsretten er konstruert i et enerettssystem som gir rettigheter til opphavsmannen. Men den absolutte enerett for opphavsmannen eksisterer ikke, fordi opphavsretten har store avgrensninger. Opphavsmannen har etter åndsverksloven § 2 eneretten til  fremstille eksemplarer og tilgjengeliggjøre verket for allmennheten. Men til dette følger en rekke avgrensninger som først og fremst finnes i lovens kapittel 2, de såkalte "lånereglene".

Avgrensningene i kapittel 2 er regler som skal balansere samfunnets utnyttelse av opphavsrettslige verk mellom rettighetshaverne og brukerne. Reglene skal også beskytte informasjonsfrihet og kulturelle hensyn slik at ikke opphavsretten skal legge for store bånd på brukernes muligheter til  ta del i den intellektuelle og kulturelle utvikling.

Også praktisk sett er avgrensningene viktige. Det ville vært praktisk umulig  håndheve og sanksjonere mot uautorisert bruk hvis eneretten var absolutt.⁹³ Reglene for privat bruk hindrer også inngrep i den private sfære, noe som nesten kan ses på som en selvfølge.⁹⁴

En av avgrensningene av eneretten i kapittel 2 er retten til framstilling av eksemplarer til privat bruk i § 12. Vilkårene for retten er at verket er offentliggjrt, og at framstillingen av verket ikke skjer i ervervsyemed. Det kan fremstilles "enkelte eksemplarer", og en avgrensning i antall eksemplarer må her ses i sammenheng med vilkårene "privat bruk" og at framstilling ikke skal skje i ervervsyemed, ved at det ikke kan fremstilles flere eksemplarer enn det man trenger til personlig bruk.⁹⁵

Regelen i § 12 er en retts teknisk avgrensning i forhold til § 2. Grensen for regelen er gitt ved uttrykket "privat bruk". Vurderingen for hvor grensen går for eksemplarframstilling til

---

⁹³ Kktvedgaard (2005) s. 158

⁹⁴ Kktvedgaard (2005) s. 164

⁹⁵ Kktvedgaard (2005) s. 165

privat bruk er i utgangspunktet den samme som for tilgjengeliggjøring i § 2. Men det er blitt hevdet i juridisk teori at grensdragningen ikke er helt sammenfallende. Det hevdes at § 12 skal tolkes noe snevrere enn § 2.⁹⁶

Ordlyden ”tilgjengelig for allmennheten” var tidligere uttrykt som ”utenfor det private området”. Endringen ble gjort ved lovendringen i 2005, men det var ikke ment at dette skulle medføre noen realitetsendring.⁹⁷ ”Privat bruk” under § 12 skal altså i utgangspunktet vurderes på samme måte som det tidligere uttrykket ”utenfor det private området”. Uttrykket er fra åndsverkloven fra 1961 og bygde på uttrykket ”offentlig” fra 1930-loven og den da foreliggende rettspraksis. Den sentrale dommen på området var Rt. 1953 s. 633 (Bedriftsmusikkdommen).⁹⁸ Den henviste til Knophs uttalelser fra 1936, om at privat bruk måtte skje ”innenfor den forholdsvis snevre krets som familie-, vennskaps- eller omgangsbånd skaper”.⁹⁹ ”Privat bruk” i § 12 betyr altså ikke bare fremstilling til eget bruk, men omfatter også eksemplarer til andre enn brukeren. Vilkåret er at den som får et eksemplar er i brukerenes private sfære, den nære krets av familie og venner.¹⁰⁰

Et privat fremstilt eksemplar er heller ikke til ”privat bruk” hvis det brukes til offentlig fremførelse.¹⁰¹ Det nye eksemplaret må også være fremstilt på grunnlag av et lovlig eksemplar. Dette ble tatt inn i loven ved endringene i 2005, og er nå uttrykt i § 12 fjerde ledd, første punktum: ”Det er ikke tillatt å fremstille eksemplar etter denne paragraf på grunnlag av en gjengivelse av verket i strid med § 2 (...)” Hovedformålet med denne bestemmelsen er å hindre fildeling på nettet. Selv om nedlasting av en fil med opphavsrettslig materiale kun blir gjort for at nedlasteren skal bruke den til sitt egen private

---

⁹⁶ Steen (1997) s. 23-27 og Rognstad (forelesning i opphavsrett høsten 2007)

⁹⁷ Rognstad (2004) s. 92

⁹⁸ Rognstad (2004) s. 91

⁹⁹ Knoph (1936) s. 89

¹⁰⁰ Rognstad (2007) note 21

¹⁰¹ Kjøttvedgaard (2005) s. 167-168

bruk, vil handlingen være ulovlig hvis eksemplarfremstillingen er blitt gjort på grunnlag av et ulovlig opplastet eksemplar.

6.2 Definisjonen av ”eksemplar”

Uttrykket ”eksemplarfremstilling” har i klassisk opphavsrett blitt definert ved at eksemplaret oppnår en ytre manifestasjon (”fiksering”) med en viss varighet og selvstendighet.¹⁰² En digital eksemplarfremstilling vil derfor uten tvil finne sted når man kopierer en fil på en datamaskin slik at det oppstår en ny selvstendig fil i tillegg til den originale. Når man handler musikk på nettet kjøper man en tjeneste som fører til at det fremstilles ett eksemplar.

Et eksempel som kan føre til større tvil er ”streaming” av musikk eller film på nettet. Dette er en måte å få sett eller hørt opphavsrettslig materiale på internett uten at verkene lagres permanent på datamaskinen. Det fungerer som en spiller som kan startes på en nettside, men kun når man er koblet til internett, og siden verket ikke lagres permanent på datamaskinen vil det ikke kunne kopieres som en vanlig digital fil. Dette systemet kan brukes til for eksempel abonnementsordninger av opphavsrettslig materiale. Temaet fører oss inn i diskusjonen om også midlertidige og tilfeldige eksemplarer omfattes av bestemmelsene om eksemplarfremstilling.¹⁰³ Grunnen er at slik streaming forutsetter at verket lagres midlertidig på datamaskinen for å kunne bli avspilt. Dette fungerer på samme måte som når man leser en tekst fra internett på et skjermbilde.

Slike midlertidige eksemplarer er i dagens rett utvilsomt regnet som eksemplarer i åndsverklovens forstand, og går derfor under opphavsmannens enerett etter § 2. Men åndsverkloven har en bestemmelse i § 11a som unntar midlertidige eksemplarer fra eneretten i § 2, hvis eksemplarfremstillingen ”utgjør en integrert og vesentlig del av en teknisk prosess”. Denne tekniske prosessen må deretter ha som eneste formål å muliggjøre

---

¹⁰² Wagle (1997) s. 153

¹⁰³ se Wagle (1997) s. 157-171

enten ”lovlig bruk av et verk”, eller ”en overføring i nettverk av et mellomledd på vegne av tredjeparter”.

I tilfellet med autorisert streaming vil de tilfeldige eksemplarene gå under det første alternativet, og vil derfor være unntatt fra opphavsmannens enerett etter § 2.¹⁰⁴

6.3 Forholdet til opphavsrettsdirektivet

Opphavsrettsdirektivet gir medlemslandene muligheten til selv å bestemme om de vil ha regler som gir rett til privat eksemplarframstilling.¹⁰⁵ Direktivet pålegger medlemsstatene å innføre regler om kompensasjon (”fair compensation”) for eksemplarframstilling til privat bruk.¹⁰⁶ Ved innføringen av direktivet i 2005 ble dette gjennomført med bestemmelsen¹⁰⁷ om at rimelig kompensasjon skal gis gjennom årlige bevilgninger over statsbudsjettet.¹⁰⁸

Før lovendringen i 2005 var det omstridt om en adgang til framstilling av eksemplarer til privat bruk på ulovlig kopieringsgrunnlag ville være i strid med ”tretrinnsstesten”.¹⁰⁹ Med innføringen av direktivet ble dette lovfestet i § 12 fjerde ledd som forbyr kopiering til privat bruk av eksemplarer som er ulovlig framstilt, ved at eksemplaret enten er framstilt i strid med eneretten i § 2, eller at det er laget ved en omgåelse av vernede tekniske beskyttelsessystemer.

Men i forhold til eksemplarframstilling som er laget på grunnlag av et eksemplar som er blitt kopiert ved en omgåelse av et teknisk beskyttelsessystem, henviser lovteksten til

---

¹⁰⁴ Bing (2007) s. 8-9

¹⁰⁵ 2001/29/EF art 5(2)(b)

¹⁰⁶ 2001/29/EF art 5(2)(b)

¹⁰⁷ Åndsverkloven § 12 første ledd, tredje og fjerde punktum

¹⁰⁸ Det går uttrykkelig ut fra forarbeidene at rettighetshavere som bruker DRM ikke skal få del av kompensasjonen, se Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 127.

¹⁰⁹ Rognstad (2007) note 26

avgrensingen i kapittel 2, slik at reglene skal samsvare med hverandre. I fjerde ledd er det forutsatt at eksemplarframstilling til privat bruk på grunnlag av en omgåelse av vernede tekniske beskyttelsessystemer ikke er tillatt ”med mindre slik eksemplarframstilling er nødvendig etter § 53a tredje ledd andre punktum”.

6.4 Tretrinns testen

Tretrinns testen er et uttrykk for hvordan man skal vurdere nasjonale unntak og innskrenkninger i forhold til de internasjonale forpliktelsene. Dette kommer til uttrykk i flere av de internasjonale rettskildene vi har på opphavsrettens område. Bernkonvensjonens artikkel 9 omhandler opphavsmannens enerett til eksemplarframstilling. Artikkelen punkt 2 uttrykker prinsippene for tretrinns testvurderingen, der tre vilkår må være oppfylt for at unntaket ikke skal bryte med hovedprinsippet i artikkel 9 punkt 1.¹¹⁰ Det går frem av artikkelen at unntaket

- må dreie seg om et særlig tilfelle (”certain special cases”)
- som ikke på skadelig måte påvirker (”does not conflict with”) den normale utnyttelse av verket
- og som ikke gjør urimelige inngrep (”unreasonably prejudice”) i opphavsmannens legitime interesser.

Prinsippet kommer også til uttrykk i WIPO-traktaten om opphavsrett, WCT. Der er tretrinns testen nedfelt i artikkel 10 punkt 1, med de samme uttrykkene som brukes i Bernkonvensjonens artikkel 9(2).¹¹¹ Det er antatt at denne bestemmelsen verken utvider eller innskrenker omfanget til tolkningen i forhold til den tilsvarende bestemmelsen i Bernkonvensjonen.¹¹²

---

¹¹⁰ Koftvedgaard (2005) s. 160

¹¹¹ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 10

¹¹² Note 10 til WTC på http://www.wipo.int/treaties/en/ip/wct/trtdocs_wo033.html

EU-direktivet om opphavsrett setter i artikkel 5 opp en liste som hjemler mulighetene for unntak fra eneretten for utnyttelse av opphavsrettslige verk. For digital utnyttelse er listen uttømmende. De opplistede unntakene skal også være i samsvar med tretrinnsstesten.¹¹³ Det følger av direktivets artikkel 5(5) der tretrinnsstesten igjen uttrykkes med den samme ordlyden. Tretrinnsstesten er også uttrykt i TRIPS-avtalen artikkel 13.¹¹⁴

6.5 Forholdet til § 53a

Direktivet uttrykker i artikkel 6(4) at medlemsstatene kan innføre regler om eksemplarframstilling til privat bruk, og at det er opp til brukerne å inngå frivillige avtaler med opphavsmannen om tillatelse til omgåelse. Hvis dette ikke fører frem er det medlemsstatene som må legge til rette for at brukerne får adgang til verket. Denne strukturen for løsning er brukt for de fleste av de andre unntakene som er nevnt i direktivets artikkel 6(4) første ledd. De er gjennomført i den norske lovteksten i den nye bestemmelsen § 53b, om adgangen til bruk av verk med tekniske beskyttelsessystemer. Unntakene her gjelder blant annet adgang til bruk (og herunder eksemplarframstilling) av verk i undervisning, for funksjonshemmede, og for visse type bruk i det offentlige, som til bibliotek, arkiv og helseinstitusjoner. Derimot er ikke denne regelstrukturen tatt i bruk for unntaket om eksemplarframstilling til privat bruk. I odelstingsproposisjonen begrunner departementet dette med at privatbrukskopiering har et stort omfang. Departementet uttaler at privatbrukskopiering derfor utgjør ”en større trussel mot rettighetshavernes legitime interesser enn hva de tidligere behandlede avgrensingshjemler gjør”.¹¹⁵ Med det henviser departementet til et av kravene i tretrinnsstesten. Den eneste avgrensningen § 53a gjør i forhold til privatbrukskopiering er dermed unntaket i § 53a tredje ledd andre punktum.

---

¹¹³ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 12

¹¹⁴ Kjøttvedgaard (2005) s. 161

¹¹⁵ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 127

6.6 ”Rett” i forhold til ”tillatelse”

6.6.1 Rettspraksis fra Frankrike og Belgia

Det foreligger ingen rettsavgjørelser om de foreliggende problemstillinger fra norsk rett, og heller ikke fra de nordiske landene som det først og fremst er naturlig for Norge å sammenligne seg med. Men to eksempler fra rettspraksis i europeiske land som omhandler privat eksemplarfremstilling i forhold til vernet til tekniske beskyttelsessystemer illustrerer hvordan reglene blir tolket på kontinentet.¹¹⁶

Den første er en dom fra Frankrike¹¹⁷ om en forbruker som ville lage en kopi av en DVD-plate han hadde kjøpt som var utstyrt med en kopibeskyttelse. Sammen med en forbrukerorganisasjon gikk han til sak mot produsentselskapet og den franske distributøren. De hevdet blant annet at kopisperren var et brudd på forbrukerens ”rett til et personlig eksemplar” etter den franske åndsverkloven. Den andre dommen er fra Belgia¹¹⁸ og omhandler en forbruker som ikke fikk kopiert en CD-plate på grunn av en teknisk kopisperre.

Begge avgjørelsene fremmer synet om at adgangen til privatkopiering ikke er en rett, men en tillatelse. Den franske domstolen uttaler at regelen i den franske åndsverklov er en avgrensning som ikke kan kvalifiseres som en ”rett”. Det ses på som en praktisk regel som tillater forbrukere å fremstille eksemplarer til privat bruk uten å måtte innhente tillatelse fra rettighetshaveren. Den belgiske domstolen kalte regelen for en ”lovbestemt immunitet mot å bli saksøkt”.¹¹⁹

---

¹¹⁶ Helberger (2005) s. 10-12

¹¹⁷ Tribunal de grande instance de Paris 3ème chambre, 2ème section, Stéphane P., UFC Que Choisir/Société Films Alain Sarde et, Jugement du 30 avril 2004

¹¹⁸ Tribunal de première instance de Bruxelles, L’ASBL Association Belge des Consommateurs TestAchats/SE EMI Recorded Music Belgium, Sony Music Entertainment (Belgium), SA Universal Music, SA Bertelsmann Group Belgium, SA IFPI Belgium, Jugement du 25 mai 2004, No 2004/46/A du rôle des référés

¹¹⁹ Oversettelsen av sitatet er fra artikkelen i Lov & Data nr 91

Opphavsrettsdirektivet var ikke gjennomført i Frankrike da avgjørelsen falt, men retten uttalte at implementering av direktivet ikke ville endre rettstilstanden på dette punktet. Selv om direktivet åpner for å beholde regelen om rett til privat eksemplarframstilling, ville resultatet blitt det samme. Retten fant at en slik ”rett” til privat kopi ville bryte med ”tretrinnsstesten”, fordi det bryter med rettighetshavers legitime interesse for økonomisk inntjening, som følge av en vanlig utnyttelse av verket. Opphavsretten definerer rettighetshavers rettigheter for utnyttelsen av verket, ikke brukernes rettigheter i forhold til rettighetshaver. Forbrukere har ”ingen klar rettighetsposisjon i opphavsretten”. Forbrukernes ”rett” er i loven underordnet rettighetshaverne, og kommer frem ved avgrensingsreglene.

6.6.2 Den norske tolkningsoppfatningen

Men det finnes et viktig poeng om den norske åndsverkloven som nyanserer bildet litt i forhold til den nevnte europeiske rettspraksisen. Det vi står overfor i norsk rett når det gjelder eksemplarframstilling til privat bruk, er en *avgrensning* av rettighetshaverens enerett. Det er uttrykket ”avgrensning” som er brukt som overskrift til åndsverklovens kapittel 2, i motsetning til i våre naboland der uttrykket som er brukt er ”innskrenkninger”. Ordvalget er ikke tilfeldig. Det er gjort for å fremheve at reglene i kapittel 2 ikke skal tolkes for restriktivt. Reglene skal ikke anses som uønskede, men nødvendige innskrenkninger fra en tenkt absolutt enerett.¹²⁰

Det kan derfor argumenteres for at avgrensningen i forhold til privatbrukskopiering stiller seg litt annerledes i norsk rett. Hensynene som ligger til grunn for åndsverklovens § 12 tilsier at vi ikke bare står overfor en ”lovbestemt immunitet mot å bli saksøkt”. Regelen er i norsk rett ikke kun en praktisk lovteknisk regel, men også en regel som skal balansere forholdet mellom rettighetshaverne og brukerne.

---

¹²⁰ Rognstad (2004) s. 105-106

I norsk rett har det ikke vært en restriktiv linje i tolkningen av lånereglene. Allerede i Knophs skoledannende opphavsrettsverk fra 1936 regnes opphavsmannen og allmennheten som ”to likeverdige komponenter”.¹²¹ Proposisjonen til den norske 1961-loven¹²² støttet seg også til Knoph, og under Stortingets behandling ble det uttalt at allmennhetens rett til verkene hviler på ”et like sikkert rettspolitisk grunnlag som opphavsmannens rett”. Men også tanken om at det ikke måtte gå så langt at det skaper økonomisk snylting eller regulær økonomisk konkurranse var til stede ved forarbeidene til loven.¹²³ Dette er et hensyn som vi finner igjen i tretrinnsatesten, som fantes også på den tiden.

Spørsmålet er om dette stiller seg annerledes i dag, sett i forhold til dagens teknologi. Selv ikke ved lovrevisjonen i 1995 var teknologien kommet så langt at man så behovet for nye regler på området. Men ved innføringen av opphavsrettsdirektivet og endringene i åndsverkloven i 2005 ble balansen mellom rettigheter og unntak diskutert i odelstingsproposisjonen. Der ble det slått fast at det er tretrinnsatesten som setter rammene for de nasjonale unntakene.¹²⁴ Det henvises til fortalens punkt 44 i direktivet, og det uttales at ”nye digitale utnyttelsesmuligheter kan innebære at tradisjonelt aksepterte unntak vil være for vidtgående i forhold til digital bruk pga. den økte økonomiske betydningen slik digital utnyttelse kan ha i forhold til tidligere analog bruk”.¹²⁵ Men de uttaler også at tretrinnsatesten ikke gir brukerrettigheter i seg selv ”men forplikter medlemslandene til ikke å begrense eneretten utover den ramme testen gir”.¹²⁶

Det aktuelle vilkåret i forhold til tretrinnsatesten er kravet om at regelen ikke skal gjøre urimelige inngrep i opphavsmannens legitime interesser. Dette omtales i

---

¹²¹ Knoph (1936) s. 124

¹²² Ot.prp.nr 26 (1959-60) s. 29

¹²³ Rognstad (2004) s. 106-107

¹²⁴ Departementet ville ikke lovfeste tretrinnsatesten, fordi de mente testen i utgangspunktet er et ”verktøy for lovgiver”, og at det ikke er tradisjon i norsk rett for å lovfeste alle prinsipper som lovtekster bygger på. Se Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 30

¹²⁵ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 29-30

¹²⁶ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 30

odelstingsproposisjonen, der det uttales at ”digitalisering og utbygging av nettverk har medført at utbredelsen av kopieringen har økt betraktelig”. ”Privatbrukskopiering utgjør på denne måten en større trussel mot rettighetshavernes legitime interesser enn hva de tidligere behandlede avgrensningshjemler gjør.”¹²⁷ Siden det er tretrinnssteden som trekker opp grensen mellom eneretten og lånereglene kan dette tyde på at grensen skal tolkes noe strengere på grunn av den teknologiske utviklingen.

---

¹²⁷ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 127

7 Problemstillinger i forhold til implementeringen

7.1 Direktivstridighet

7.1.1 Kritikk i Norge

Under debatten i Stortinget ble det flere ganger uttrykt uro for at bestemmelsen om unntak for vernet av tekniske beskyttelsessystemer ville stride mot direktivet som bestemmelsen skulle implementere. Blant annet uttalte Høyres Olemic Thommessen i Lagtingets behandling at ordlyden i sin daværende form var direktivstridig, og at forslaget derfor måtte avvises og ikke sendes videre til godkjenning av Kongen.

Kravene til gjennomføring av EU-direktiver følger av EØS-avtalens artikkel 7, der det fremgår at det materielle innholdet i nasjonal rett må samsvare med direktivet. Men artikkel 7 må også tolkes i samsvar med EU-rettens ulovfestede krav. Der kreves det at rettstilstanden etter gjennomføringen skal være klar og utvetydig, og at borgerne effektivt må kunne forutberegne sin rettsstilling. Regelen må kunne leses ut fra ordlyden i lovtteksten, det holder ikke at nærmere rettigheter og plikter er spesifisert i for eksempel forarbeider.¹²⁸

Ved innføringen av opphavsrettsdirektivets artikkel 6, foreligger det derfor to spørsmål. Det første er om regelen materielt sett gir ”adequate legal protection” etter direktivets artikkel 6(1), eller om regelen er for åpen i forhold til omgåelse av tekniske beskyttelsessystemer. Det andre spørsmålet er om unntaket om omgåelse for eksemplarfremstilling til privat bruk strider mot direktivet siden ”MP3-unntaket” ikke er klargjort i lovtteksten, men må leses ut fra uttalelser i forarbeidene.

Det er blitt antatt at Norges unntaksregel gir et for bredt anvendelsesområde for omgåelse av tekniske beskyttelsessystemer. Unntaket gir for stor risiko for at lovlig tilegnelse og kopiering etter åndsverklovens bestemmelse kan føre til ulovlig kopiering, og at dette vil

---

¹²⁸ *EØS-rett* (2004) s. 186

true rettighetshavers legitime interesser.¹²⁹ Dette er det samme som er uttrykt som krav etter tretrinns-testen. Det samsvarer også med departementets uttrykte uro i odelstingsproposisjonen der det uttales: ”Privatbrukskopiering utgjør på denne måten en større trussel mot rettighetshavernes legitime interesser enn hva de tidligere behandlede avgrensningshjemler gjør.”¹³⁰ Kritikerne uttrykker altså at regelen ikke gir ”adequate legal protection” slik det kreves i direktivet.

Regelen om ”MP3-unntaket” strider utvilsomt også mot prinsippet om at direktiver skal innføres i en klar og utvetydig lovtekst. ”MP3-unntaket” gir en rettighet som kommer brukerne til gode uten at det er klargjort i lovteksten, kun spesifisert i forarbeidene.

I en artikkel i NIR fra 2005 av Thomas Rieber-Mohn¹³¹ argumenteres det for at bestemmelsens krav til opphavsrettslig relevans fører til at den norske lovbestemmelsen strider mot opphavsrettsdirektivet. Bestemmelsen er problematisk fordi kravet til opphavsrettslig relevans utelukker omgåelsesvern for verk som har bruksrestriksjoner med grunnlag i avtale. Det innvendes at også tekniske beskyttelsessystemer som håndhever avtalte bruksregler er vernet etter direktivets artikkel 6(3) i dens definisjon av ”technological measures”. Vernet gjelder i følge direktivet for verk som rettighetshaveren ikke har gitt tillatelse til (”not authorized by the rightholder”). Omgåelsesforbudet kommer altså også til anvendelse i tilfeller som faller utenfor enerettshandlingene etter § 2. Åndsverklovens § 53a inneholder ingen slike reservasjoner, kun det nevnte kravet til opphavsrettslig relevans.

7.1.2 Andre nordiske lands implementering

I denne problemstillingen er det naturlig å sammenligne med implementeringen i de andre nordiske landene. Både Sverige og Finland har de samme unntakene når det gjelder

---

¹²⁹ Opdahl (2005) s. 57

¹³⁰ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 127

¹³¹ Rieber-Mohn (2006) s. 321-335

avspilling av verk. Det er tillatt å omgå et teknisk beskyttelsessystem for å kunne se eller høre på et lovlig skaffet verk. Dette unntar for eksempel regionskodete DVDer fra omgåelsesforbudet.¹³²

Men mest interessant er det å se på Danmarks implementering. De har innført den samme begrensningen, ved å åpne for et unntak som tilsvarer det norske ”MP3-unntaket”. Artikkel 6 punkt 1 til 3 er implementert i lovens § 75c. Som i Norge har lovgiveren i Danmark lagt til grunn en forståelse som gir unntak for vernet ved privat avspilling. Men i motsetning til i Norge er ikke dette uttrykt i selve lovteksten. Det går kun frem av bemerkningene til lovforslaget hva unntaket gjelder.¹³³ Men i likhet med Norge har Danmark spesifisert et unntak for å omgå sperrer på CDer for å kunne avspille de kopierte filene på MP3-spillere. Dette unntaket kommer kun frem av Folketingets korrespondanse med ministeriet.¹³⁴ I likhet med i Norge er det derfor stilt spørsmål om unntaket strider mot direktivet siden det bare er spesifisert i forarbeidene.

7.1.3 Internasjonale vurderinger

Det ble etter implementeringen av direktivet forventet at EFTAs overvåkningsorgan (ESA) skulle vurdere Norges implementering i forhold til direktivets rammer. Hadde ESA eventuelt kommet frem til at de norske reglene strider mot direktivet, ville konsekvensen vært at Norge måtte forandre på reglene slik at de holder seg innenfor direktivets rammer. I skrivende stund har ESA enda ikke tatt opp de norske reglene til vurdering. Prinsipielt sett er det ingenting i veien for at ESA kan ta dette opp til vurdering på et senere tidspunkt. Men det er nå gått såpass lang tid siden direktivet ble implementert i Norge at det ikke er spesielt sannsynlig at ESA kommer til å ta opp reglene til vurdering. Derfor er det grunn til å tro at de norske reglene kommer til å bli stående i sin nåværende form.

---

¹³² Still (2007)b s. 18-19

¹³³ Udsen (2005) s. 16-17

¹³⁴ Bing (2005) s. 6

I februar 2007 ble det fremlagt en rapport utredet av Institutt for informasjonsrett ved Universitetet i Amsterdam. Den omhandler medlemslandenes implementering av opphavsrettsdirektivet. Rapporten uttrykker bare rapportforfatterens egne vurderinger, men den var utarbeidet på oppdrag av EU-kommisjonen. Den gir blant annet en gjennomgang av alle medlemslandenes implementering, inkludert Norge.

For Norges del konkluderer rapporten med at implementeringen generelt sett er lojal i forhold til direktivet. Når det gjelder reglene om tekniske beskyttelsessystemer sier rapporten at implementeringen fortsatt er kontroversiell. Med en referanse til debatten, slår den fast at kritikerne mener at direktivet ville gi et for sterkt vern i favør av rettighetsholderne. Rapporten uttrykker til slutt: "It may be argued that the provisions are not implemented as strictly as required. It is foreseen that this is an area of further developments in legal policy."

7.2 Utdatert spørsmål?

7.2.1 "MP3-unntaket"

Da endringene i åndsverkloven ble vedtatt i 2005, var DRM og kopisperrer et aktuelt tema blant ivrige brukere av musikk og film. Endringene var også basert på opphavsrettsdirektivet som ble vedtatt allerede i 2001. Reglene var som nevnt gitt for å oppdatere opphavsretten til dagens informasjonssamfunn. Men den tekniske utviklingen går fort og det er derfor på sin plass og se på reglene i et tidsperspektiv.

Uttalelsene til flertallet i Odelstinget la til grunn en forståelse der unntaket i § 53a tredje ledd andre punktum kun gir fritak for å omgå sperrer på CDer for å legge inn på MP3-spillere. Hvis denne tolkningen skal legges til grunn, er det viktig å se på hvor aktuelle en slik forståelse er i dag, 3 år etter vedtakelsen av bestemmelsen.

På tiden for vedtakelsen av lovendringene i 2005 var kopisperrer på CDer fortsatt en stigende tendens i markedet. Denne tendensen begynte å avta i Norge ikke lenge etter. På

tampen av 2006 sluttet også EMI med kopisperrer på sine CDer.¹³⁵ Det ble da det siste av de fire store plateselskapene¹³⁶ som sluttet med digitale beskyttelsessystemer på sine CDer. Grunnen var at teknologien som skulle beskytte platen ikke var god nok.

Kopisperrere fungerte ikke som tiltenkt. De fleste sperrere kunne enkelt omgås ved hjelp av mer eller mindre teknologisk innsikt. I tillegg ga flere av sperrere vanskeligheter for forbrukere, både med avspillingen av diskene, og ved at selve spillerne fikk problemer.¹³⁷ Det faktum at ingen CDer nå kommer ut med kopisperrer har ført til at det spesifikke unntaket som flertallet i Odelstinget la til grunn, ikke lenger er en aktuell problemstilling.

Tendensene er også de samme når det gjelder musikkfiler fra internett, som er det aktuelle tilfelle som ligger nærmest det uttalte ”MP3-unntaket”. Ved inngangen av 2008 melder media at også når det gjelder det digitale salg på nettet har de fire store selskapene innsett at DRM ikke nødvendigvis er løsningen på alle deres problemer. Etter å ha stått hardt på at musikk salg over nettet forutsatte bruk av DRM-løsninger, har de i tur og orden siden våren 2007 begynt å selge musikkfiler uten DRM parallelt med de tidligere filene med DRM.¹³⁸ Bransjen er altså også her allerede på vei bort fra kopisperrer som markedsmodell. I den raske utviklingen de siste årene, som også vil fortsette, vil beskyttelse av musikk måtte veies opp mot andre inntektskilder og markedsmodeller.

Det er spekulert i om vannmerker kommer til å få en mer betydelig posisjon i fremtiden enn det de har nå. Vannmerking vil ikke forhindre kopiering, men filen vil kunne spores tilbake når den ulovlige handlingen er blitt oppdaget.¹³⁹ Et eksempel av praktisk betydning er den norske avgjørelsen Pitbullterje-dommen¹⁴⁰, der tiltalte ulovlig hadde kopiert og

---

¹³⁵ ”Kopisperreren på CD er historie” (Dagbladet.no 21.12.06)

¹³⁶ Universal, Sony/BMG, Warner og EMI

¹³⁷ For eksempel brukte EMI en metode som benyttet seg av konstruerte datafeil, se avhandlingens punkt 3.3.1

¹³⁸ ”Endelig dødsstøt for kopilås på musikk” (digi.no, 7.1.08)

¹³⁹ ”Tror vannmerker vil overta for kopisperrer” (digi.no, 14.1.08)

¹⁴⁰ Fredrikstad tingretts dom av 12.3.2007. Anken over straffeutmålingen ble forkastet i Borgarting lagmannsretts kjennelse av 11.10.2007

tilgjengeliggjort den norske filmen ”Pitbullterje” for allmennheten ved å ha kopiert filmen fra en ”streaming” på internett og lagt den ut på nettstedet Pirate Bay. Dommen refererer til etterforskningen som viste at det ikke var brukt kopisperre på filmfilen, men at den hadde vanmerke og identisk datakode med filen som ble funnet hjemme hos tiltalte.¹⁴¹ Vanmerking vil altså kunne være effektivt i forhold til etterforskning og bevis, i motsetning til kopisperre, som fungerer som begrensende på forhånd.

En annen måte som bransjen kommer til å basere seg på når det gjelder salg av film og musikk på internett vil være abonnementsmodeller. Istedenfor den tradisjonelle modellen med kjøp av enkeltteksemplarer av filer med eller uten kopisperrer eller annen DRM, vil abonnementet basere seg på faste betalinger for ”streaming” av musikk og film.

7.2.2 Effektivitet

Det kan også stilles et spørsmål om hvordan kravet til effektivitet stiller seg i forhold til den teknologiske utviklingen. I en finsk tingrettsdom fra 2007¹⁴² ble de to tiltalte frifunnet for brudd på det tekniske beskyttelsessystemet CSS¹⁴³, fordi det ikke ble ansett som et effektivt system. Tingretten viste til at systemet hadde blitt omgått allerede så tidlig som 1999, og at det fantes mange programmer for å bryte CSS-sperren tilgjengelig på internett. Dommen er blitt kritisert for å gå for langt i forhold til hva som skal falle utenfor effektivitetskravet. De tiltalte kan ikke sies å ha vært vanlige sluttbrukere uten spesielle tekniske kunnskaper, noe som tidligere har vært den vanlige forutsetningen i litteraturen. Det melder seg dermed et spørsmål om tekniske beskyttelsessystemer på denne måten kan bli foreldet. Den finske avgjørelsen antyder at et teknisk beskyttelsessystem som tidligere er blitt ansett som effektivt kan bli utdatert ved at tekniske hjelpemidler for å bryte sperrer

---

¹⁴¹ Lov & Data nr 90, 2007 s. 37-40

¹⁴² Helsingfors tingrätts dom 07/4535

¹⁴³ se avhandlingens punkt 3.3.2

med tiden blir mer avanserte eller tilgjengelige, eller ved at kunnskapsnivået til brukerne blir høyere, og at det derfor ikke lenger kan anses som effektivt.¹⁴⁴

Den finske dommen kan virke kuriøs, og resultatet ville nok ikke blitt det samme i en norsk avgjørelse. Odelstingsproposisjonen trekker grensen ved tekniske beskyttelsessystemer som er ”altfor enkelt utformet”. Det kan neppe CSS-systemet anses for å være. Men problemstillingen er interessant, og den kan være lur å ha i bakhodet i forhold til utviklingen videre.

7.2.3 Lovteksten i forhold til den videre utvikling

Et annet spørsmål er hvordan lovteksten holder seg i forhold til den videre utviklingen, både rettslig og teknologisk. Den nåværende bestemmelse i § 53a tredje ledd andre punktum har fått en teknologinøytral og relativt vid ordlyd. Selv om det fører til at det oppstår uklarheter om tolkningen, vil dette kunne være en fordel i et tidsmessig perspektiv. At lovtekster generelt ikke er mer presise kan ha mange grunner. For det første kan tekstene bli for omstendelige og uoversiktlige. En annen grunn er at uttømmende definisjoner vil gi fare for at mulige situasjoner og spørsmål vil bli oversett, glemt eller ikke påtenkt. Dermed kan det være ønskelig med litt videre lovtekster som senere kan anvendes på problemstillinger som ikke var aktuelle på tidspunktet da ordlyden ble laget.¹⁴⁵

Det virker som det er flere grunner som har spilt inn ved formuleringen av den endelige ordlyden i § 53a tredje ledd andre punktum. Departementet konstaterte forståelsen av lovteksten i relativt klare ordelag. De spesifiserte blant annet at en MP3-spiller ikke skulle regnes som relevant avspillingsutstyr for en CD. Ved å være spesifikke i forarbeidene ser det ut som departementet mente at bestemmelsen ikke trengte å være mer presis i ordlyden.

---

¹⁴⁴ Still (2007)b

¹⁴⁵ Eckhoff (2001) s. 62-64

Flertallet i odelstinget gikk derimot inn for en noe videre tolkning, blant annet ut fra forbrukerhensyn når det gjelder ”MP3-unntaket”. At de likevel beholdt den ”teknologinøytrale” ordlyden kommer nok av at de ville holde seg innenfor rammene av opphavsrettsdirektivet. Den nåværende formulering av bestemmelsen holder seg også bedre i forhold til den videre utvikling enn mindretallets mer spesifikke forslag.

Mange uttalte allerede ved innføringen av opphavsrettsdirektivet at reglene om vern for tekniske beskyttelsessystemer ville trenge en oppdatering innen kort tid. Flere stortingsrepresentanter uttrykte i odelstingsdebatten at lovteksten sannsynligvis må endres etter bare få år. Storkomiteen uttaler i sine merknader: ”Den fremtidige utviklingen [...] vil ganske sikkert by på utfordringer som det foreslåtte lovverk ikke tar stilling til. Komiteen mener det er viktig at Regjeringen følger med på den teknologiske utviklingen og kommer tilbake med forslag til endringer i loven som i størst mulig grad opprettholder balansen mellom opphavsrettigheter og forbrukerrettigheter når utviklingen gjør det nødvendig.” Det ble altså både før og etter lovendringene uttalt at reglene kan komme til å måtte forandres i forhold til den tekniske utviklingen. Professor i rettsinformatikk Jon Bing uttalte seg rett før vedtakelsen av loven også om reglene i forhold til det digitale markedet. ”Det negative er at denne tilpasningen skjer for tidlig i forhold til markedets utvikling, det vil derfor være nødvendig med senere endringer.”¹⁴⁶

Men Norge må forholde seg til EU-direktivet. Det foreligger ingen planer om nye regler fra EUs hold. Spørsmålet er om lovgiver i Norge har anledning til å endre eller omformulere den vedtatte lovteksten etter at man har sett an utviklingen. Opphavsrettsdirektivet inneholder minimumskrav for vernet, men også maksimumsrammer for unntakene. I utgangspunktet kan lovgiver i Norge gjennom sin vanlige lovgiverfunksjon endre på lovteksten så lenge den holder seg innenfor rammene i direktivet.

---

¹⁴⁶ ”Jon Bing” (Forbruker.no, 19.4.05)

Det har også blitt etterlyst en gjennomgang av åndsverkloven generelt. Selve loven er fra 1961, og har vært gjennom mange endringer siden den gang. Dette har ført til en struktur av loven som er blitt kritisert for å være til tider både uoversiktlig, inkonsekvent og motsigende. Departementet innså behovet for en gjennomgang av strukturen og nevner dette i odelstingsproposisjonen fra 2005. Det ble da uttalt at arbeidet med en slik gjennomgang av loven ville bli igangsatt.¹⁴⁷

7.3 Uklarheter ved bestemmelsen

7.3.1 Tolkningen av § 53a tredje ledd andre punktum

Både under behandlingen av lovendringene og etter vedtaket ble det uttalt fra mange hold at bestemmelsene om tekniske beskyttelsessystemer vil være uklare og vanskelige å tolke. Unntaket i § 53a tredje ledd andre punktum byr på flere utfordringer når det gjelder hvordan loven skal tolkes.

Uttrykket ”tilegnelse” er som nevnt verken definert i lovteksten eller forarbeidene. Men ut fra en forståelse av uttalelser i odelstingsproposisjonen kan det tolkes som at uttrykket er brukt for å henvise til de kombinerte sperrene. Men siden unntaket også inkluderer kopiering og dermed kombinerte sperrer, blir det noe unødvendig tungvint å spesifisere at også avspilling er inkludert i unntaket. Spesielt når lovteksten bruker uttrykket ”tilegnelse” isteden for ”avspilling” og ”kopiering”.

Den sannsynlige grunnen til at lovgiver her har brukt uttrykket ”tilegnelse” er at de vil *unngå* forvirring siden spesifiseringen om kombinerte sperrer ikke er uttrykt i lovteksten. Dessverre kommer ikke forskjellen på uttrykkene klart frem i forarbeidene.

Det melder seg derfor et spørsmål om det ikke ville vært mer naturlig isteden å bruke uttrykket ”eksemplarframstilling” i § 53a tredje ledd andre punktum. Det ville blitt mer

---

¹⁴⁷ Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 9

oversiktlig i forhold til henvisningen til første ledd. Dessuten ville det samsvart med henvisningen i § 12 fjerde ledd. Det ville muligens også blitt en klarere lovtekst for lesere og anvendere av lovteksten. Det burde vært ansett som viktigere å få frem at det først og fremst er eksemplarframstilling unntaket dreier seg om, spesielt når det var det debatten i forkant av vedtakelsen dreide seg om.

Når det gjelder hvordan ”relevant avspillingsutstyr” skal tolkes er grensen som nevnt blitt diskutert i forarbeidene. Departementet mener at uttrykket skal forstås relativt snevert, mens Storkomiteen mener det skal forstås mer fleksibelt. Flertallet i Odelstinget presiserte at det uttalte unntaket om MP3 er et eksklusivt unntak. Vi ender altså opp med en ordlyd som er relativt vid i formuleringen, men der forarbeidene mildt sagt gir forskjellige føringer når det gjelder tolkningen, selv om ordlyden stort sett er uforandret. Forarbeider står blant de viktigste momenter for tolkning av en lovbestemmelse, men i dette tilfelle gir ikke forarbeidene noe entydig svar. Hvilke uttalelser som skal vektlegges og hvor tungt de skal vektes i forhold til hverandre blir blant de viktigste momenter i denne tolkningen.

Forarbeider er en viktig kilde blant annet fordi det kan kaste lys over lovens formål og ”lovgivers vilje”. Og lojalitet overfor lovgiverne styrker demokratiet. Ikke bare i forhold til Stortinget, som har siste ordet, men også for Regjeringen og departementene fordi, som det er uttrykt i Eckhoff, ”disse utgjør ledd i det demokratiske statsapparat ved at departementene er undergitt parlamentarisk kontroll...”¹⁴⁸

Når det gjelder det som blir sagt på Stortinget er det ofte grunn til å legge større vekt på det som uttales i komitéinnstillingen, enn på det som blir sagt under debattene i Odelstinget og Lagtinget. Komiteen har satt seg grundigere inn i saken, og det skrevne ord er som regel mer gjennomtenkt enn det muntlige. Debattinnlegg kan også som regel bare tilskrives personen som sier det. Men det kan ha større vekt hvis uttalelsene kommer fra komiteens formann eller ordfører.¹⁴⁹ Enkeltuttalelser fra representanter skal som regel tillegges

---

¹⁴⁸ Eckhoff (2001) s. 72

¹⁴⁹ Eckhoff (2001) s. 74

mindre betydning, men hvis mange har uttalt seg i samme retning, kan det stille seg annerledes.¹⁵⁰

I dette tilfellet virker det som om det er bred enighet blant stortingsrepresentantene om Trond Giskes uttalelser om "MP3-unntaket" og dets stilling som uttømmende liste som unntak.

Uttalelser som er blitt nedstemt som lovforslag ved voteringen, skal ikke vektlegges, med mindre det foreligger en realitetsforskjell mellom de alternative forslagene. I denne saken var det i realiteten ingen forskjell mellom forslagene til flertallet og mindretallet. Unntaket var Fremskrittspartiets forslag der representantene synes å ha en litt annen oppfatning av tolkningen. Derfor burde ikke FrPs Ulf Erik Knudsens uttalelser vektlegges nevneverdig, selv om han var ordfører for debatten.

Etter forarbeidene synes det altså klart hvor grensen skal trekkes, nemlig ved overføring fra CD til MP3. Men det er i ettertid blitt stilt spørsmål om hvordan lovteksten stiller seg i forhold til brukere som skal anvende loven. I så fall er det klart at § 53a tredje ledd andre punktum ikke har en klar formulering. Det vil derfor være en forutsetning for brukere som vil klargjøre sin rettsstilling at de må undersøke forarbeidene, og i dette tilfelle også gjøre seg kjent med uttalelsene i stortingsdebatten. Dette er ikke optimalt. I dette tilfellet vil bestemmelsen være viktig for folk flest å forstå, siden det er de som er brukerne, og derfor er det uheldig at de må undersøke forarbeidene for å bli klar over hva de lovlig kan gjøre og ikke gjøre. Men det må også tas med i vurderingen at tilblivelsen av bestemmelsen fikk mye medieoppmerksomhet og var gjenstand for en omfattende debatt i tiden før debatten i Stortinget. Dette førte til at en del brukere er klar over problemstillingen og kjenner til den gjeldende rett.

---

¹⁵⁰ *Knophs oversikt over Norges rett* (2004) s. 16

Det vil derfor være nærliggende å spørre seg om det mer spesifikke forslaget til mindretallet i Odelstinget ville være en bedre løsning. Deres formulering var: ”Bestemmelsen skal heller ikke være til hinder for privat brukers overføring av lydopptak fra CD til avspiller for annet format innenfor reglene om kopiering til privat bruk i § 12.” Denne formuleringen ville i så fall feie bort enhver tvil for eventuelle lesere om for eksempel lydfiler med DRM kjøpt på internett går under omgåelsesunntaket. Problemet med formuleringen er derimot innlysende. Den ville vært for spesifikk i forhold til teknologiske løsninger. Den ville lett kunne blitt utdatert, og det ville blitt vanskelig å tolke inn eventuelt nye uforutsette problemstillinger. Dette ville vært unødvendig siden uttalelsene i stortingsdebatten var såpass klare. Her må altså hensynet til forbrukerne vike for en fleksibel og effektiv lovgivning.

7.3.2 **DoubleTwist**

Som et eksempel på anvendelse av bestemmelsen kan et aktuelt produkt brukes. Softwareprogrammet doubleTwist ble lansert i februar 2008. Programmet har fått en del oppmerksomhet i Norge, blant annet fordi en av bakkemennene er norske Jon Lech Johansen.

DoubleTwist er et program som skal gjøre det lettere å sende filer for å dele de med andre personer. Programmet kan koble seg opp mot e-postadresselister på Outlook, eller vennelister på Facebook. Samtidig legger programmet inn alle relevante mediafiler, som bilder, video eller musikk fra harddisken, og gjør det dermed svært enkelt å sende filer til andre personer. Dette er et eksempel på digital eksemplarframstilling. I utgangspunktet ser det ut til å gå under reglene om eksemplarframstilling til privat bruk i henhold til § 12. I henhold til de nevnte avgrensningene for privat bruk kan eksemplarene også deles med venner. I prinsippet blir dette det samme som å sende en fil som vedlegg til en e-mail.

Men programmet kan også ”synkronisere” filer fra PCens iTunes-spilleliste til eksterne avspillingsenheter. Det vil si at programmet kan legge inn filene på visse mobiltelefoner, MP3-spillere og spillkonsoller. Programmet kan også legge inn iTunes-filer som er kjøpt fra iTunes sin nettbutikk. Filer fra iTunes er i formatet MPEG-4, og en del av filene fra

iTunes er beskyttet med DRM. Det programmet da gjør er at den konverterer filene til vanlige MP3-filer slik at de kan legges inn på hvilken som helst MP3-spiller eller mobiltelefon som altså ikke støtter andre formater enn MP3. Spørsmålet er om det skjer en omgåelse av det tekniske beskyttelsessystemet på de beskyttede filene, og om den eventuelle omgåelsen kan komme innenfor unntaket om relevant avspillingsutstyr.

Programmet selv og deres skapere omtaler konverteringen som at de ”frigjør” iTunes-filene.¹⁵¹ Det som skjer er at en DRM-belagt MPEG-4-fil blir kopiert og samtidig konvertert til en MP3-fil. Dermed kan den avspilles på både andre avspillingsprogrammer på PCen, og også på andre eksterne avspillingsenheter som i utgangspunktet kun kan spille av MP3-filer. Det er derfor relativt klart at det i dette tilfellet foreligger en omgåelse av et teknisk beskyttelsessystem.

Odelstingsproposisjonen er klar på at det skal avgjøres konkret i det enkelte tilfelle hva som er relevant avspillingsutstyr. Avgjørelsen vil blant annet avhenge av hvilke forventninger forbrukeren vil ha til produktet. I dette tilfelle dreier det seg om musikkfiler kjøpt på iTunes, og kjøp av filer er her forutsatt av at kjøperen godkjenner Apples avtalevilkår. Avtalevilkårene vil føre til at eventuelle brudd på vilkårene vil kunne føre til avtalerettslige reaksjoner, men at det naturlig nok ikke kan føre til opphavsrettslige sanksjoner ved mindre det foreligger brudd på åndsverkloven. Men eventuelle avtaler kan si noe om forventningene forbrukerne er berettiget til å ha til hvilket avspillingsutstyr som skal anses som relevant. Departementet uttaler i odelstingsproposisjonen: ”Hvis det ved kjøp av lydfil på internett inngås avtale om hvilken avspiller som kan benyttes, vil lovens krav til relevant avspillingsutstyr innebære at utstyr utover det som fremgår av avtalen ikke vil kunne være relevant.”¹⁵²

---

¹⁵¹ sitat fra doubleTwists hjemmeside, jf deres motto ”Liberate your media”

¹⁵² Ot.prp.nr 46 (2004-2005) s. 119

Det har i juridisk teori og tidligere forarbeider ¹⁵³ blitt diskutert om forbehold mot låneregler kan gjøres gjeldende gjennom ensidige avtalevilkår ("shrink wrap-avtaler"). Et eksempel er CDer med kopisperre med avtalevilkår på CD-coverne. Det er blitt argumentert for at ensidigheten til disse avtalene er et moment mot at de kan gjøres gjeldende i forhold til lånereglene. ¹⁵⁴ At lovgiver har unntatt kopisperrede CDer mot vern for omgåelse når det skjer til privat bruk, er et moment mot at slike avtaler ikke kan anses å holde seg i forhold til åndsverklovens låneregler. Men "click wrap"-avtaler på internett, som for eksempel på iTunes, vil nok stå sterkere i forhold til lånereglene enn "shrink-wrap"-avtaler som på CDer. Der vil forbrukeren bli kjent med innholdet i avtalen før de godtar vilkårene, og det vil avklare forbrukers forventninger på en annen måte enn ensidige avtaler. Derfor kan nok ikke CDer, som i følge flertallet i Odelstinget er unntatt fra vernet, og filer fra iTunes sidestilles i denne bestemmelsens henseende.

Jeg mener derfor at for eksempel en mobiltelefon som i utgangspunktet ikke kan spille av en MPEG-4-fil ikke er relevant avspillingsutstyr for en DRM-belagt MPEG-4-fil. Programmet doubleTwist holder seg derfor etter min mening ikke innenfor unntaket i åndsverklovens § 53a tredje ledd andre punktum.

---

¹⁵³ NOU 1983:85 s. 63 og Ot.prp.nr 34 (1987-88) s. 21

¹⁵⁴ Rognstad (2004) s. 108-112

8 Avslutning

Ved innføringen av bestemmelsene om vern for tekniske beskyttelsessystemer var det utvilsomt mange hensyn som måtte tas. Om alle hensynene faktisk ble tatt til etterretning, er vanskelig å se ut fra forarbeidene til loven. Det virker først og fremst som om lovgiver var opptatt av å følge opphavsrettsdirektivet og innføre det på riktig måte, uten samtidig å forandre for mye på den norske lovstrukturen. Samtidig viser ”MP3-unntaket” at lovgiver også la vekt på forbrukerhensyn, riktignok som et resultat av påvirkning fra den offentlige debatten i forkant av lovvedtagelsen. Det kan se ut som den nåværende rettstilstanden ble til gjennom et kompromiss mellom de mange hensynene, i første rekke gjennom hensynet til forbrukerne og hensynet til å holde seg innenfor rammene av opphavsrettsdirektivet.

Åndsverkloven er en lov som er ment til å beskytte opphavsmannen, og den er derfor ikke egnet som forbrukerlov. Reglene berører likevel forbrukere, selv om forbrukerne vanskelig kan få regulert sin stilling gjennom åndsverkloven. Opphavsrettsdirektivet, som de siste regelendringene har sitt grunnlag i, er i likhet med de andre internasjonale rettskildene som åndsverkloven bygger på, heller ikke laget i hensikt for å beskytte eller hjelpe forbrukerne.

Formålet med opphavsrettsdirektivets regler om vern for tekniske beskyttelsessystemer er nok først og fremst et forsøk på å legge forholdene til rette for rettighetshavernes muligheter til å formidle åndsverk på internett.¹⁵⁵ Et fungerende system for dette vil i så fall også gagne forbrukerne, om enn noe indirekte i forhold til direktivets formål.

Det har likevel praktisk sett vært viktig at visse forbrukerhensyn ble tatt opp og diskutert i forarbeidene til de norske lovendringene. Spillerommet som opphavsrettsdirektivet ga, ble brukt til å lage en hensiktsmessig regel. Lovgiver har gjennom ”MP3-unntaket” og den teknologinøytrale formuleringen av ordlyden, forsøkt å avklare et viktig praktisk problem, samtidig som de beholdt muligheten for å gjøre konkrete avgjørelser i forhold til nye problemstillinger.

---

¹⁵⁵ Jon Bing i ”Frykter ikke digitalt monopol” (Aftenposten.no, 13.4.05)

Litteraturliste

Lover

Straffeloven - Almindelig borgerlig Straffelov av 22. mai 1902 nr. 10

Åndsverkloven - lov om opphavsrett til åndsverk m.v. av 12. mai 1961 nr. 2

EØS-loven - lov om gjennomføring i norsk rett av hoveddelen i avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) m.v. av 27. november 1992 nr. 109

Forarbeider

Ot.prp.nr 26 (1959-60) - Lov om opphavsrett til åndsverk

NOU 1983:85 - Endringer i åndsverkloven m v

Ot.prp.nr 34 (1987-88) - Om lov om endringer i åndsverkloven m.m.

Ot.prp.nr 46 (2004-2005) - Om lov om endringer i åndsverkloven m.m.

St.prp.nr 6 (2004-2005) - Om samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 110/2004 av 9. juli 2004 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2001/29/EF om harmonisering av visse sider ved opphavsrett og beslektede rettigheter i informasjonssamfunnet

Fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/regpubl/stprp/20042005/Stprp-nr-6-2004-2005-.html?id=209993>

Innst.O.nr 103 (2004-2005)

Kulturkomiteens merknader i innstillingen til Odelstinget av 30. mai 2005

Fra: <http://www.stortinget.no/inno/2004/inno-200405-103.html>

Forhandlinger i Odelstinget, 4. juni 2005, sak 1, om endringer i åndsverkloven

Fra: <http://www.stortinget.no/otid/2004/o050604-01.html>

Forhandlinger i Lagtinget, 8. juni 2005, sak 18, om endringer i åndsverkloven

Fra: <http://www.stortinget.no/ltid/2004/l050608-18.html>

Internasjonale traktater og konvensjoner

Bern Convention for the Protection of Literary and Artistic Works of 9.9.1886 (Paris Act of 24.7.1971 as amended on 28.9.1979)

Fra: http://www.wipo.int/treaties/en/ip/berne/trtdocs_wo001.html

WTC – WIPO Copyright Treaty, Geneve 20.12.1996

Fra: www.wipo.int/treaties/en/ip/wct/

WPPT – WIPO Performance and Phonograms Treaty, Geneve 20.12.1996

Fra: www.wipo.int/treaties/en/ip/wppt/

TRIPS - Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, Marrakesh 15.4.1994

Fra: http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips_01_e.htm

Opphavsrettsdirektivet - Directive 2001/29/EF of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society

Fra: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001L0029:EN:HTML>

Avgjørelser

Norge

Rt. 1991 s. 1296 (Eksemplarframstilling til privat bruk)

Rt. 1953 s. 633 (Bedriftsmusikkdommen)

Oslo tingretts dom av 7.1.2003 (DVD-Jon-dommen)

Referat fra Lov & Data nr 73, 2003 s. 4-11

Tilgjengelig på Lovdata som toslo-2002-00507

Borgarting lagmannsretts dom av 22.12.2003 (DVD-Jon-dommen II)

Referat fra Lov & Data nr 77, 2004 s. 28-33

Tilgjengelig på Lovdata som LB-2003-00731

Fredrikstad tingretts dom av 12.3.2007 (Pitbullterje-dommen)

Referat fra Lov & Data nr 90, 2007 s. 37-40

Tilgjengelig på Lovdata som TFRED-2006-177576

Frankrike

Tribunal de grande instance de Paris 3ème chambre, 2ème section, Stéphane P., UFC Que Choisir/Société Films Alain Sarde et, Jugement du 30 avril 2004

Belgia

Tribunal de première instance de Bruxelles, L'ASBL Association Belge des Consummateurs TestAchats/SE EMI Recorded Music Belgium, Sony Music Entertainment (Belgium), SA Universal Music, SA Bertelsmann Group Belgium, SA IFPI Belgium, Judgement du 25 mai 2004, No 2004/46/A du rôle des réfères

Finland

Helsingfors tingrätts dom 07/4535

Bøker

Digital Rights Management – Technological, Economic, Legal and Political Aspects. Becker, Ederhard ...[et.al.] Berlin, 2003

Eckhoff, Torstein. *Rettskildelære*. 5.utg. ved Jan E. Helgesen. Oslo, 2001

EØS-rett. Frederik Sejersted ...[et.al.] 2.utg. Oslo, 2004

Johnsen, Ben. *Kryptografi – Den hemmelige skriften*. Trondheim, 2001.

Knoph, Ragnar. *Åndsretten*. Oslo, 1936.

Knophs oversikt over Norges rett. Kåre Lilleholt...[et.al.] 12.utg., Oslo, 2004

Koktvedgaard, Mogens. *Lærebog i Immaterialret*. 7.utg. ved Jens Schovsbo. København, 2005

Lubbe, Jan C.A. Van Der. *Basic Methods Of Cryptography*. Cambridge, 1998.

Haugseth, Jan Frode. *DRM og demokrati – Argumentasjoner, rettferdiggjøringer og strategier bak endringen av åndsverkloven 2003-2005*. Oslo, 2005 (Complex 6/05)

Rognstad, Ole Andreas i samarbeid med Birger Stuevold Lassen. *Fragmenter til en lærebok i opphavsrett*. Oslo, 2004 (Stensilserie nr.165)

Rosenblatt, Bill, Bill Trippe og Stephen Mooney. *Digital Rights Management – Business and technology*. New York, 2002

Steen, Therese. *Eksemplarfremstilling av litterære verk til privat bruk*. Oslo, 1997 (Complex 1/97)

Still, Viveca. [a] *DRM och opphovsrättens obalans*. Helsingfors, 2007

Syversen, Kristian. *Digital Rights Management – Promises, problems and alternative solutions*. Oslo, 2005 (Complex 5/05)

Van Tassel, Joan. *Digital Rights Management – Protecting and Monetizing Content*. Oxford, 2006

Wagle, Anders Mediaas og Magnus Ødegaard jr. *Opphavsrett i en digital verden*. Oslo, 1997

Juridiske artikler

Bing, Jon. *Endringer i åndsverkloven*. I: Lov & Data nr 83, 2005 s. 4-6

Helberger, Natali. *Avgrensingen mot privat eksemplarfremstilling i praksis*. I: Lov & Data nr. 81, 2005 s. 10-12

Rieber-Mohn, Thomas. *Kravet til opphavsrettslig relevans som ”grunnsten” i det norske forbudet mot omgåelse av tekniske beskyttelsessystemer*. I: NIR 2006, s 321

Still, Viveca. [b] *Vad är en effektiv teknisk åtgärd?* I: Lov & Data nr 91, 2007 s. 18-19

Styri, Håkon. *Kopisperrer for kompaktplater med musikk*. I: Lov & Data nr 72, 2002 s. 11-13

Udsen, Henrik. *Implementering af Infosoc-direktivet*. I: Lov & Data nr 82, 2005 s. 16-17

Westman, Daniel. *Tekniska åtgärder. Nordisk genomförande av artikel 6 i infosoc-direktivet*. I: NIR 2003, s. 559-579

Westman, Daniel. *Tekniska åtgärder – teknik, juridik och politik*. I: NIR 2002, s.226-250

Lovkommentarer

Rognstad, Ole Andreas. *Kommentar til åndsverkloven. I: Norsk Lovkommentar* (CD-ROM), studentutgave 2007, note 21 og 26

Vyrje, Magnus Stray. *Kommentar til åndsverkloven. I: Norsk Lovkommentar* (CD-ROM), studentutgave 2007, note 112.

Juridiske notater

Bing, Jon. *Some legal aspects of the Ezmo music service*. Oslo, 2007

Avisartikler

(alle artikler besøkt sist den 20.april 2008)

”Varsler iPod-aksjon mot Valgerd” (VG Nett, 13.2.05)

URL: <http://www.vg.no/rampelys/artikkel.php?artid=266660>

”Frykter ikke digitalt monopol” (Aftenposten.no, 13.4.05)

URL: <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article1016320.ece>

”Jon Bing” (Forbruker.no, 19.4.05)

URL: <http://forbruker.no/digital/nyheter/article1020338.ece>

”Ny utsettelse for MP3-loven” (digi.no, 25.5.05)

URL: <http://www.digi.no/php/art.php?id=215129>

”Kopisperren på CD er historie” (Dagbladet.no, 21.12.06)

URL: <http://www.dagbladet.no/kultur/2006/12/21/486755.html>

”Endelig dødsstøt for kopilås på musikk” (digi.no, 7.1.08)

URL: <http://www.digi.no/php/art.php?id=502309>

”Tror vannmerker vil overta for kopisperrer” (digi.no, 14.1.08)

URL: <http://www.digi.no/php/art.php?id=503622>

Studentavhandlinger

Opdahl, Rune. *Implementeringen av opphavsrettsdirektivet artikkel 6*. Oslo, 2005

Fra: <http://wo.uio.no/as/WebObjects/theses.woa/wa/these?WORKID=33437>

(Sist besøkt 11.september 2007)

Forelesninger

Rognstad, Ole Andreas – Forelesninger i opphavsrett, høsten 2007

Internett sider

doubleTwists hjemmeside

URL: <http://www.doubletwist.com>

(Sist besøkt 1.mars 2008)

